

CSÁNYI VILMOS
ÉDES JANKA
ÉLET EGY SZABAD KUTYÁVAL

CSÁNYI VILMOS
ÉDES JANKA
ÉLET EGY SZABAD KUTYÁVAL

Libri

ELŐSZÓ

A tudós embert sokféle kényelmetlen nyűg korlátozza az írásban. Ha tudományos cikket vagy könyvet ír, akkor csak kísérletekről, megfigyelésekről lehet szó, sok ismétléssel, a szakma apró szabályai szerint, mert ha kicsit is túllép az elfogadott határokon, a cikket eleve elutasítják. Aztán, ha írja, főleg idegen szavakat kell használnia, mert azok jelentésében a szakma megegyezett réges-régen, és ha valaki más, mindennapos szóval dolgozik, azt majd mindenki félreérti. Szóval roppant nehézkes feladat tudományos dolgozatot írni. De ne gondolják, hogy a népszerűsítő könyv készítése könnyebb. Ebben az ember igyekszik érthetően fogalmazni, elhagyni a kevésbé fontos, aprólékos magyarázatokat, ami jó is lenne az olvasók számára, ha néha-néha a tudóstársak nem lapozgatnák a népszerű irományt. Persze nem azért lapozgatják, mert érdeklődnek a téma iránt, vagy esetleg csak élvezetből. Nem, kizárólag azért teszik, hogy gondosan ellenőrizzék azt a szertelen kollégát, aki képes a tudomány szent berkeiből kibeszélni, figyelik, milyen szót hogyan használt, biztosan rosszul, az is nagyon valószínű, hogy kicsit elengedte a fantáziáját, és majdnem biztos, hogy tudományos érvekkel nem tudná minden állítását alátámasztani. Ezért már régen írtam könyvet kutyákról, de Jankától annyi új dolgot tudtam meg lelkivilágukról, hogy most mégis nekilátok. Ami itt következik, nem tudomány, hanem mese. De én mesélem.

Balatonalmádi, 2019

Csányi Vilmos

JEROMOSTÓL JANKÁIG

Az ember sok mindent várhat el egy kutyától, társaságot mindegyiktől természetesen, azután fegyelmet, az utasítások gyors, pontos teljesítését, ha valamiféle munkakutyáról van szó, öreg néniként talán csüggő ragaszkodást. Egyszer, réges-régen, szert tettem egy kivételes kutyára. Az illető, Jeromos esetében ezek a tulajdonságok csak mérsékelten jelentkeztek, de az értelmi képességek különleges megnyilvánulásai, valamint a kifejezett barátság bőven kárpótoltak. A barátom volt, egy egészen különleges kutya. Független egyéniség, saját elgondolásokkal az érett személyiség méltóságával, aki elnézően szórakozott, ha utasításokat próbált adni valaki neki. Ezzel ritkán éltem, viszont tudtam, hogy őt meg lehet győzni valamilyen feladat jelentőségéről. Ha az elég érdekesnek, új dolognak tűnt, és Jeromos ráért, néha hajlandóságot mutatott arra, hogy elvégezze. Történetét a *Jeromos, a barátom* című könyvemben részletesen megírtam. Jeromos sok éve hagyott el bennünket tizennégy éves korában, még ma is gyászoljuk. És most itt van velünk Janka, Jeromos majdnem pontos mása, legalábbis, ami a genetikai háttérrel illeti.

Jeromos elmenetele után nem sokkal azt gondoltam, hogy szeretném ezt a „Jeromos-élményt” még egyszer megélni, hosszan, legalább megint tizenegynéhány évig.

Jeromos mamája egy vonzó, szürke pumi hölgy volt, a papája pedig egy arra sétáló husky úr. Akik igazán értenek a kutyákhoz, mindig felismerték, hogy valami északi kutya és egy terelő keveréke lehet. Nos, ilyet szeretnék megint! Egy pumi-husky hibridet! Keverék kutyák esetében a felmenőkről fogalmunk sincsen, a sokkal jobb hangzású hibrid szó viszont genetikailag egyöntetű, ismert szülőket jelent. Senki se gondolja, hogy egyszerű egy ilyet összehozni, hacsak az ember nem kutyatenyésztő.

Az igazi tenyésztők babonásak, úgy képzelik, hogy ezzel a párosítással „elromlik” a pumi szuka, mert a hibrid utáni kölykeiben is megjelennek a huskytulajdonságok. Naiv, genetikai ismereteket nélkülöző vélemény, de a pumiklubok közreműködéséről hamar le kellett mondanom, nem kaptam pumi szukát „kölcson”, béranyaságra. Tehát venni kell, és majd keresni neki jó helyet a sikeres közreműködés után, mert nem pumikat szeretnénk, hanem egyetlenegy hibridet, Jeromos-szerűt. Találtunk is tenyésztőnél egy kétévesnek mondott jelöltet, kifizettük, és végül azzal a felismeréssel adtuk vissza, hogy a kutyatenyésztők világa sem tökéletes. A szuka szegény, epilepsziás volt. Újabb jelölt sehol, a lehetséges út, hogy veszünk egy pumi kölyköt, keresünk pumi szukára váró rendes gazdát, akinek odaajándékozunk azzal a feltétellel, hogy ha felnőtt és ivarérett lesz, használhatjuk a béranyaságra. Ez először járható útnak bizonyult, valamelyik barátunk tudott egy családról, akik éppen eltávozott, magas életkort megért pumijukat gyászolják, ők a mi embereink. Találkoztunk, és kedves, szeretetreméltó gazdikra találtunk, akikkel jó barátságba is keveredtünk. Az alku megszületett, a kis pumi hozzájuk került és szépen fejlődött, de nem volt szerencsénk, óvatlan kapunyitás során a kiskutya kirohant az egyébként csendes utcára, és az éppen arra száguldó autó elütötte. A gazdák sírtak, mert már nagyon megszerették, és mi is sírtunk Évivel, mert másodszorra se sikerült, meg persze mi is sajnáltuk a kiskutyát. Gyorsan kell másik! Az egész kutyapiacra egyetlen pumi kölyköt sem lehetett éppen kapni, pedig barátunk egy egész napot töltött a keresésével az interneten. Végül, másod-, harmadlagos források alapján Zebegénybe irányítottak bennünket egy családhoz, ahol több kutya él, két kölyökpumi is, az egyiktől esetleg megválnak. Autóba ültünk, és Julcsi személyében remek pumigazdára leltünk, akitől a kölyköt barátomék megvásárolták, de érdeklődésemre kiderült, hogy még Csalit, a hároméves fehér pumit is hajlandó a hibridkonstrukcióhoz ideiglenesen átengedni, így nem kell megvárunk, amíg a kölyök felnőtt és ivarérett lesz, hanem akár a következő szaporodási ciklusban „megcsinálhatjuk” a kívánatos hibridet.

Hibridkonstrukció! No, ez se volt olyan egyszerű, mint a sétatéren. Megkerestük a legkiválóbbnak mondott husky kant és meg is találtuk Tovik kutya személyében egy elsőrangú huskytenyésztőnél, már csak arra kellett várni, hogy Csali tüzelni kezdjen.

2013-ban járunk, március-áprilisban lett volna esedékes, mégis május végéig kellett várnunk, de az első alkalommal, amikor beállítottunk Tovikékhoz, problémák merültek fel.

Tovik és Csali: Lesz-e ebből egy új Jeromos?

Csali ugyan tüzelt, és ez nagyon készítette Tovikot az apasághoz vezető műveletekre, de Csali még ártatlan volt, és nem ilyen nálánál jóval nagyobb legényről álmodhatott, mert Tovik közeledésére visítva menekült, pedig Julcsi, a szeretett gazda is jelen volt. Az első kísérlet hát nem sikerült. Pár napra rá a második találkán Csali már nem húzódott annyira, meggondolta a dolgot, talán mégse lehet ez olyan rossz, hiszen sokan csinálják, vagy a többiek beszéltek rá. Ekkor jött a következő akadály. Tovik kiváló férfiú, de már nem fiatal, és kiderült, hogy Csali a tizenkét

kilós testsúlyával ugyancsak problémás hölgy, mert az aktus performálását Toviknak valamiképpen folyamatosan guggolva kéne elvégeznie, de ebben a pozícióban gyorsan elfárad, abbahagyja, és kis pihenő után előlről kell kezdenie. Nagyon igyekezett. Csali is segített, de az a néhány perces szoros kapcsolat, ami a kutyáknál a nász befejezéséhez szükséges, csak nem alakult ki. Végül a gazdák javaslatára mesterséges megtermékenyítéshez folyamodtunk, ami simán meg is történt, csak az állatorvos hosszú monológját kellett elviselni, aki szerint az egész akciónak semmi értelme, amikor a menhelyek tele vannak kutyákkal. Onnan kell egyet kérni, és nem hibrideket konstruálni. Voltaképpen igaza volt, persze nem ismerte Jeromost.

Amikor eljöttünk, végső odavágásként megjegyezte, hogy ilyen kevés spermával amúgy se lehet megtermékenyítést végezni, és biztosan nem lesz ebből kiskutya. Tovik gazdája se nagyon reménykedett, mi se, de egy hónap múlva Julcsi elvitte a leendő anyát az állatorvoshoz, aki jelentette, hogy van valami, legalább egy kölyök biztos. Hurrá!

Örömben barátainkkal izlandi túrára mentünk, mire hazajövünk, legyen már kiskutya! Lett is! Pontosan hazaérkezésünk napján, 2013. augusztus hatodikán, este kilenckor született egy hatalmas kölyök, szuka. Szegény állatorvos kínlódott vele, farfekvéses volt, nehéz szülés, de mindene megvan!

Másnap természetesen rohantunk a kiskutyánkhoz. Csali, a mamája nagyon félti, a ház többi kutyája igen érdeklődő. Túlestünk a névadáson is, Jeromos mamáját Jankának hívták, szép női név, ezt adtuk a kiskutyának. A következőkben csupán az állatorvosnak szereztünk nehéz éjszakákat, mivel Jankának óriási súlya volt már a születésekor is, de kéthetes korában több mint egy kilogramm volt, és háromhetesen már megközelítette a két kilót – az orvos nem győzött álmélnodni, ilyet még nem tapasztalt. Gábor fiamék is itthon tartózkodtak, Angliában élnek, többször elmentünk velük Janka-nézőbe, megint nőtt, már négy lábra tud állni és nyitva a szeme. Szopogatja az ember ujjait. Nagyon nagy tömegű, szeptemberben elérte a három kilogrammot. Feltettem a

Facebookra két képet, rengeteg megjegyzés érkezett. Újabb szőrös gyerek, és milyen szőrös, reméljük őbelőle is könyv lesz és hasonlók. Julcsi naponta számolt be Évinek hosszan Janka viselt dolgairól. Az ő eddigi kis pumijaik mindig legurultak a lépcsőn, de Janka, miután szemrevételezte a helyszínt, szépen a kerti kerülő úton jár. Éjjel Julcsi a konyhában alszik, hogy Csali meg Janka ne legyenek egyedül, tegnap éjjel felébredt, Janka sehol. Kiderült, hogy bonyolult módon kijutott a konyhából, Julcsi férjéhez ment egy másik hálószobába és ott aludt. Gondolom, kosár ezért nem kell majd neki.

Julcsinak említettem, hogy szeptember 22-én akarjuk majd hazahozni, 6 és fél hetesen. Nagyon aggodalmasnak tűnt, Gábor is észrevette. Mulattunk rajta. Egyhetes korában kicsit aggódni kezdtem, mert ugyan roppant helyes kis óriás volt, de barna, és mindenféle huskys foltok jelentek meg a fején és a hátán. Egyáltalán nem hasonlított a hathetes Jeromosra, aki szép zsemleszínű kiskutya volt

Remélem, belőlem is könyv lesz!

annak idején.

No, mindegy, olyan, amilyen, de a mienk! Elképesztő sebességgel növekedett Julcsi „nagy” elsőrangú, odaadó gondozásában, szőre idővel kifakult és két hónapos korára már teljesen Jeromos-szerű, zsemleszínű kiskutya formája lett. Amikor hazahoztuk, probléma nélkül jött velünk, Julcsi megsiratta. A „haza” nálunk két helyet jelentett, itthon voltunk nógrádi nagy kertünkben egész nyáron és ősszel, a hideg hónapokban pedig

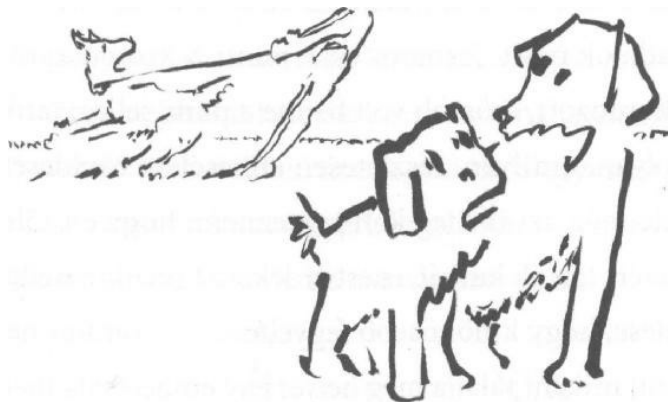
otthon voltunk a Belgrád rakparton egy ötemeletes ház legfelső emeletén. Itthon a felső kapun át jöttünk be nógrádi házukba, körülnézett és azonnal vissza akart menni. Felkapaszkodott a kapunál a kerítésre és ki akart menni a megfelelő irányba, aztán a kerítés mellett sétálgatott. Körülbelül három óra kellett ahhoz, hogy már néha se nézzen a kapu felé és elfogadjon bennünket. Este nagy játék volt, mindent megrágott, majd Évi mellett aludt. Elszaladt az első hét, meg voltunk elégedve. Otthon, a pesti lakásunkat is hamar megszokta. Önálló, némi óvatossággal fűszerezve, nem fél semmitől, és egyre több saját elgondolással rendelkezik a lakásunkban található számos felesleges tárgy hasznosítását illetően.

Szót még nem fogad...

JANKA A MI KUTYÁNK

Néhány hét múlva a szófogadás egészen szerény, visszafogott formája is megjelent, de talán célszerűbb valamiféle kerek beszámolót adni az első évről. A beszámoló alapja „Janka naplója”, amit akkoriban nagyon szorgalmasan vezettem, meglehetősen száraz stílusban.

Egy genetikai jellegzetességgel kezdem. Annak idején Jeromos a pumi-husky keresztezésből egyetlen X kromoszómát szerzett, ami pumi eredetű, a mamájától kapta. A kutyaénál, éppen úgy, mint az embernél, a nemikromoszóma-képlet XY, a hímek csak egy X-et kapnak a mamájuktól, és mellette a hím eredetű Y kromoszóma van, ezek különböznek, de az X kutyakromoszóma sokkal jobban befolyásolja a viselkedést, mint az Y, amelyen kizárólag néhány, a szaporodással kapcsolatos gén foglal helyet. Janka szuka lett, ami azt jelenti, hogy egy pumi és egy husky X-szel is rendelkezik, XX, tehát érthető, hogy viselkedése eltolódott a husky irányba, amit a függetlenség dominál és nem a pumik szolgálatkész érdeklődése az engedelmisség és az elvégzendő feladatok iránt. Jeromos csak pumi X kromoszómát hordozott, erősebb volt benne a pumi jelleg. Janka olyan, amilyen, részletesen elmesélem rövidesen, de még azt is meg kell jegyeznem, hogy én főleg azért tartok kutyát, mert érdekel az önálló viselkedése, hogy különösebb fegyelmezés, idomítás nélkül miként találja meg helyét egy embercsaládban. Az elmúlt években idegen kutyákkal történt apró konfliktusok után többször figyelmeztettek aggódó kutyabarátok az utcán, hogy aki kutyát tart, annak azzal is kéne törődnie, hogy az hogyan viselkedik. Nem hordhatok egy táblát a hátamon, hogy „Kutyaetológus”, ezért ilyenkor hevesen bólogatok, ami felfogható a bűnbánat jelének is, pedig nem az.

Ha már gazdát tart, meg is nevelhetné!

Szóval engedetlen, önálló, szertelen kiskutyánk van, „szabad kutyának” gondolom, mi pedig Évával nála lakunk. Ezt a jelzöt bevallom, nem én találtam ki, egyszer a Hajógyári-szigeten sétáltattuk Jankát, és éppen elrohant beláthatatlan messzeségbe, amikor némi megértést keresve panaszkodni kezdtem egy szép huskyt sétáltató úrnak, aki csak legyintett, hagyja, minden husky ilyen, legalábbis az enyém biztosan, szabad kutya, de nagyon szeretjük.

A naplóbejegyzések szerint Janka gyorsan fejlődött és mindkettőnkkel törődött, vagy ha ő igényelt törődést, azt hangos visítással jelezte. Nógrádi kertünkben töltöttük az első hónapokat, nagy kert, a közelben széles mezők, sáros patak, sötét erdő, minden van, ami egy kutyagyerek érdeklődését felkeltheti. A szobatisztaság kissé lassan jelent meg, különösen mert Janka a bepisilést időnként az érzelmei kifejezésére használta. Például, ha Évi nem elég gyorsan indult el vele a reggeli sétára, akkor felugrott az ágyára és tüntetően odapisilt. De ez hamar abbamaradt. A kertben több problémát okozott a kutyakölyök Janka csillapíthatatlan vonzalma a virághagymák iránt, amelyeket gondosan kiásott és felsorakoztatott az ajtó előtt. A sorba néha egy-egy elpusztult rigó is bekerült, mert az állatok közül a madarak érdekelték a legjobban, még a cicák is második helyre kerültek, és hiába magyaráztunk, szidtuk, büntettük, ha a rigó óvatlan volt, Janka elkapta. Persze nem azért fogta meg, hogy bántsa, inkább érdeklődésből. Letette őket a földre, és figyelte,

hogymit

Rigóetológus – még játszani se tudnak

csinálnak. Ha nem mozogtak, a mellső lábával pofozgatni kezdte őket, hogy történjen már valami érdekes. Évi ilyenkor sírt, és gyilkosnak nevezte őt. Ha az elhunyt rigót már nem lehetett látni, és megkérdeztem tőle, hol van, akkor megmutatta nekem a helyet, ahova a holt madarat rejtette. Megnyugtatom az olvasót, néhány balesetről volt csupán szó, a rigók hamar megtanulták, hogy ez a kutya ragadozó.

A mezőn persze mindent szabad, és a pockok, nyulak, gólyák is hamar megtanulták, hogy itt gyorsan szükséges cselekedni, elbújtak, elszaladtak, elrepültek, kinek mihez volt tehetsége. Janka pedig sebességi rekordokat döntött a nyulak utáni hajszákban, bár egyet sem sikerült elkapnia. Kutványi gödröket volt képes kiásni a pockok keresésére, és a gólyák is méltóságteljesen felemelkedtek, baj nélkül.

Eleinte mindössze néhány tíz méterre futott el tőlünk szemre-, illetve orravételezni valamit, de ahogy nőtt, ha kimentünk a

mezőre, egyszerűen eltűnt és tetszése szerinti idő elteltével jelentkezett, szidhattuk, jutalmazhattuk, büntethettük, ez a tulajdonsága alig változott az évek során. Szabad kutya. Bár, ha síppal hívom, hacsak nincsen valami nagyon fontos dolga, akkor mindig szalad hozzám.

Van egy dolog, ami keveset változott, korán kezdődött és ma is tart. Janka nem kíván egyedül enni, és ami a legfontosabb, nem szeretné a számára készített vacsorát magában elfogyasztani. Eleinte elkészítettük neki a megfelelő ételt, letettük, megszagolta, majd kérdően nézve ránk, otthagya. Amikor mi kezdtünk vacsorázni, azonnal odaült a székem mellé és figyelmesen szimatolgatta az asztról lecsurgó szagokat, majd nyiszogott, kért.

Emberszámba enni

nézett, de ha elhoztam a tálját és megöntöztem a mi vacsoránk egy kis részével, akkor jóízűen elfogyasztotta. Nagyon szeret enni, sajnos ez meg is látszik rajta, de képes volt egy egész napot kihagyni, mert nem adtunk az általunk fogyasztott ételből. Ne

gondolják, hogy mi finomabbakat ettünk, és ez volt az oka. Néha egyes-egyedül zöldségek heverték a tányéromon, de Janka kívánsága ugyanaz volt. Én is azt kérek! Hosszú évek alatt azért elértem, hogy végre megegye a finom, húsból álló vacsoráját, de ennek az az ára, hogy utána odaül a székemhez és végigasszisztálja a mi vacsoránkat, időnként egy-egy csipet kóstolóval. Ha megpróbáljuk ezt az eseményt kihagyni, óriási hisztis cirkuszt csap, nem éri meg, és mint említettem, az a dolgom, hogy megfigyeljem, mit csinál, nem az, hogy a saját akaratom szerint változtassak rajta. Nem tudok erre a viselkedésre bizonyítható magyarázatot, azt gondolom, embernek tartja magát, és egy rendes családban a família együtt étkezik, akár csupaszak, akár szőrös az egyik. Valamint ez is példája annak, hogy a kutyáknak is fontosak az életük folyamán kialakuló rítusok, amit néhányszor már csináltak, hajlamosak következetesen ismételni. Ebben is az emberre hasonlítanak, minden emberi kultúra tele van fontos és kevésbé fontos közösségi rítusokkal, ugyanakkor minden embernek kialakulnak mindennapi rítusai is, amelyekhez ragaszkodik.

A szabad mezők után a város következett, aszfalt, póráz, ötödik emelet, naponta kirándulás kutyasétáltató helyekre. Ő tulajdonképpen jól bírta ezt, nekünk volt kissé kényelmetlen. Az utcai sétákon a szabad kutya sajnos egy hosszabb póráz végére került szófogadatatlansága miatt. A laikus véleményektől eltérően a kutyák imádják a pórázt, mert a szeretett gazdával köti őket össze, és ketten együtt mindent sokkal hatékonyabban fognak elvégezni.

Tehát, amikor a másik oldalon jön egy érdekes kutya, akit meg kell vizitálni, a gazdival együtt rohannak oda. Sajnos a gazdi rángatja a pórázt, ha valamiért nem akar odamenni, érthetetlen a kutya számára. Ráadásul jól érthető, de haszontalan szavakat mond; lábhoz, ülj, feküdj és hasonlók.

Biztosan rá lehetne kényszeríteni Jankát a fegyelmezett viselkedésre, de ahhoz meg kéne törni, ami nem az én esetem, nem érdekel, hogy mire lehetne fegyelmezéssel megtanítani. Tehát póráz, Janka megy elöl, azt megtanulta, legalábbis nálam,

hogyan ne folyamatosan húzza, és csak akkor cibáljon, ha neki tényleg fontos, érdekes dologgal, például másik kutyával találkozunk.

Itt említem meg a különösen jellemző másik tulajdonságát, ő domináns szuka, legalábbis azt képzelem magáról. Ez abban nyilvánul meg, hogy ha ismeretlen kutya jön szembe és nem háromszor akkora, mint ő, akkor a rövid ismerkedési szolgálat

után
Janka

Azért ez így is egy eltéphetetlen kapcsolat
ráugrik és igyekszik lenyomni, ez a kutyáknál a domináns egyed viselkedése. Ha a másik engedi, már vége is, lehet játszani. Ha

nem engedi, akkor persze erélyesebben kell fellépni, és ha az illető még arra is képes, hogy meggondolatlanul odakapjon, akkor Janka keményen válaszol. Ráadásul az értetlenkedő idegen gazdák ilyenkor sikítoznak, ha hölgyek, és káromkodnak, ha urak.

Komplikálja a helyzetet, hogy a kan kutyák ezt a viselkedést ritkán tekintik méltóságuk megsértésének, mert a kergetőzésben, játékban érdekeltek. A szukák viszont ritkán túriki, és akkor balhé van, különösen, ha az illető is dominánsnak gondolja magát. Ha értelmes gazdával jön valaki, és megbeszélhetjük, hogy bízzuk a kutyákra, ritkán kell beavatkozni, némi morgás, vicsorgás után rendeződik a dolog, és sokszor jó barátságok is születnek így, persze főként kanokkal.

Néhányszor a kollégáim is tettek pikírt megjegyzéseket Janka viselkedéséről, és beírtak minket egyikük kutyaiskolájába, jó modort tanulni. Egy osztályt ki is jártunk. Janka tud ülni, feküdni, hozzám jönni (ha akar), de az alaptulajdonságokon az iskola nem változtatott, az első két alkalom után már mindent tudott, és amit tud már, az unalmas, ezért a kutyaiskola összes tiltott lehetőségét kipróbálta, csövekbe szaladgált felhatalmazás nélkül, egy kis lyukon kibújt a kerítésen, megtekintendő a szomszéd telek varázslatos világát, benyitott egy másik csoport zárt helyen lévő órájára és hasonlók.

Szerintem örültek, amikor nem jártunk tovább. Később még magántréneret is fogadtunk, rokonszenves, kutyaértő fiatalember személyében, aki szorgalmasan tanította Évát, hogyan kell a kutyával foglalkozni. A végén már egészen jól ment, Éva meg is tanulta a legfontosabb elemeket, az ember számára nem szükséges túl sok jutalmazó esemény a sikeres tanuláshoz.

Végül, hogy befejezzem az általános viselkedési elemzésemet, van még egy változtathatatlan tulajdonsága Jankánk. A husky vér miatt valószínűleg nem szeret zárt helyiségben tartózkodni huzamosabb ideig, és utálja a meleget. Ez a városban az ötödik emeleten azt jelentette, hogy a folyosón, az ajtónk előtti lábtörlőre

Látom, te már megtanultad!

terített szőnyegen vagy egy műanyag ládában feküdt egész nap, leszámítva a séta, az étkezés és a gyakori benti játékok idejét. Nógrádban ez természetes volt, a városban kevésbé. Nemcsak a hőmérséklet játszott itt meghatározó szerepet, hanem hogy a külső környezetben, a körfolyosókon mindig történt valami. Janka hallotta, amikor jött valaki az első emeletre, természetesen meg akarta nézni, ki az, ott lakó ismerős vagy valami idegen, ez érthető. Aztán galambok szálltak a szemben lévő házfalra, azt órákig figyelmesen nézheti az ember, ha kutya. Szóval ott kell lenni az események színhelyén. És ez nem változott, már hatodik éves, de Almádiban is a legtöbbit „házon kívül” tartózkodik. Nagyon szereti, ha vendégek jönnek, ha szólok, hogy valaki ismerős várható, Janka elhelyezkedik a kapuhoz közel, hogy amint belép, nagy szeretettel rávethesse magát. Erről se tudtuk leszoktatni, igaz, elég lagymatagon próbálkoztunk. Az is remek, ha együtt megyünk egy társasághoz, ahol én adok elő, vagy könyvbemutatóra, ahol húsz-kétszáz ember jelenléte Jankát roppant lelkesedéssel tölti el, és igyekszik külön-külön mindenkivel felvenni a kapcsolatot, akár csak néhány másodpercnyire, de ez neki nagyon fontos. Egyszer az egyik

könyvbemutatón akadt egy néző, aki vagy utálta a kutyákat, vagy félt tőlük, de lehet, hogy autista volt, mert nem volt hajlandó viszonzni Janka kitartó pillantását. Ő pedig képesnek mutatkozott legalább fél óráig előtte ülni és mereven nézni, hátha egy óvatlan pillanatban rápillant, és akkor megvan, de sajnos az illető gyakorlott kapcsolatkerülő volt, nem sikerült.

Összefoglalva, van egy érdeklődő, értelmes, szabad kutyánk, akivel sokféle, etológiai szempontból is érdekes dolog esik meg. Ha az ember nem ragaszkodik a fegyelmezett, engedelmes kutyához, akkor megfigyelheti, hogyan alakul ki a kutya személyisége apró interakciókból. Mert van személyiségük, elképzelésük a világról, vannak vágyaik, barátaik, ellenségeik. Persze mindez kutyául. A kutya egy „másik állat”, sok mindenben eleve hasonlít hozzánk, emlős, ragadozó. Viselkedésügyben, s másban nagyon különbözik, az illatok világa számára sokkal fontosabb, mint nekünk, jobb a hallása is, és a mindennapi apró események alapján kialakul egy világképe, más, mint a mienk, érdemes megismerni. Itt említeném meg a „Cambridge-i Nyilatkozatot”. 2012-ben nagy neurobiológus világkonferencia volt ebben az angol egyetemi városban, és az összegyűlt tudósok közös nyilatkozatban szögeztek le néhány, a viselkedéstudományok egészét érintő változást. Vége annak a korszaknak, amikor az állatokat gondolkodás és érzelmek nélküli lényeknek tekintették, ilyen alapon gondolkodtak róluk és kutatták tulajdonságaikat. Kielégítő bizonyíték áll ma már a rendelkezésünkre arról, hogy az emlősök idegrendszere azonos módon épül fel, és hasonlóan működik, mint az emberé. Az állatok is gondolkodnak, éreznek. A különbség közöttünk, hogy pusztán az embernek van beszélt nyelve, csak az ember képes gondolatait társainak átadni. Ez nagy különbség, ennek köszönhető az emberi társadalom kifejlődése, a kultúra megjelenése, a modern, technológiai társadalom kialakulása és esetleg összeomlása is, de ez nem zárja ki az embert az állatvilágból. Az állatok képi gondolkodással rendelkeznek, az ember gondolatainak nagy részét nyelvi eszközökkel alkotja meg, de mindkét módszerrel az adott

lény magasan fejlett benyomást formálhat a világról. A különböző állatfajok idegrendszere néhány tulajdonságban eltér az emlős sémán belül, és így a világról alkotott képük is különféle, de érdemes megismerni, mert ez gazdagítja az ember világát.

A következő fejezetekben Janka viselkedésének eseményeit a kíváncsiság, az érzelmek, a kommunikáció és a szociális megértés témaköreibe soroltam, és ezek segítségével igyekszünk betekinteni a kutyaelme titokzatos világába.

Még talán ehhez az általános részhez tartozik, hogy sokszor ismerünk Jankában Jeromosra, ami nagyon kellemes érzés nekem. Például, ha a Gellért-hegyre megyünk, és jövünk vissza a hídon, ugyanúgy ráncigálja örömeiben a pórázt, mint annak idején Jeromos.

JANKA KÍVÁNCSI

Bármelyik állat kíváncsi valamennyire, ez a viselkedés az állati élet egyik legfontosabb létfenntartó eszköze. A ragadozók születésüktől fogva figyelnek minden mozgó dolgot, mert a prédaszerzéshez információ szükséges, ki az, aki arrafelé jár, és lehet vagy érdemes rátámadni. A ragadozók persze megengedhetik maguknak a lustaságot is, ha csoportban élnek, vagy elég nagyok ahhoz, hogy másoktól nem kell tartaniok. Lustálkodó, ábrándozó prédaállat nincsen, ha egyszer volt, azt régen megették. Ha zebrákat, antilopokat, őzeket figyelünk, látható, hogy folyamatosan vizslatják környezetüket, a szokatlan neszekre, mozgásra felkapják a fejüket, ha ragadozó közelít, az azonnali menekülés nyújt biztonságot, a kíváncsiság életmentő viselkedés. A majomfélék, köztük az ember kíváncsisága nem csupán a veszedelmes ragadozók vagy az elejthető zsákmány megfigyelésére korlátozódik. Megjelent a tárgyak iránti kíváncsiság is, a gyümölcs, ízes gyökér, ehető rügy a kíváncsiság kielégítésének jutalma. A fák ágai között közlekedő állatoknak az is lényeges, hogy messziről felismerjék, megkülönböztessék például a korhadt, száraz ágakat, mert azokba nem szabad kapaszkodni, letörhet alattuk. Az embernél a tárgyak iránti kíváncsiság és a mozgó dolgok iránti érdeklődés együtt vezethettek el a technikai rendszerek iránti kíváncsisághoz, az óra, az autó tárgy is, mozogni is képes és vonzza az embert.

Lássuk, hogy milyen dolgok iránt érdeklődik az emberi környezetbe került, ott nevelt kutya. Területvédő viselkedését minden kutya megtartotta, és tudjuk, hogy a kutyák milyen pontosan képesek követni gazdáik elgondolásait a territóriumról. Kerítésen, lakáson belül minden a mienk, behatolóktól védeni kell a területet, ismerősök bejöhetnek, de érkezésüket jelezni kell a gazdának. Kerítésen, lakáson kívül a kutya szabad, hacsak nem

köti éppen póráz a gazdához, mehet, amerre az izgalmas szagok vagy érdekes zajok viszik. Ha persze arra nevelték, hogy mindig a gazda mellett haladjon, ezt is megteszi (ez persze Jankára nem vonatkozik).

Magától értetődik, hogy a többi állat iránti érdeklődése megmaradt, ezt számtalan megkergetett cica, nyúl és balszerencsés rigó igazolhatja, de Janka leginkább vízimadarakra vágyik. Sirályok, a Balaton harcias hattyúi komoly tárgyai érdeklődésének, de őszinte szenvedélyt a vadkacsák ébresztenek benne. Egyszer Pesten, a Duna-parton sétáltunk, és a Duna másik oldalán, néhány száz méterre vadkacsák szálltak le. Janka megdermedt, nézte-nézte őket legalább tíz percig, nem is értem, hogy olyan messzire hogyan lát. Sokat figyeltünk már sirályokat is, pedig semmi remény a becserkészésre, Pesten a korlátok miatt, a Balatonnál vagy az Adrián pedig kiderült, hogy Janka fél a víztől, csak lábközépig hajlandó bemenni, és hiába úszkálnak a vadkacsák szinte elérhető távolságban, kizárólag a csodálat tárgyai maradnak.

Nógrádon Janka kíváncsisága az ottani házak és a bennük lakó emberek irányába fordult. Póráz nélkül, szabadon jártunk, de ha véletlenül egy nyitott kaput találtunk, még mielőtt megköthettem volna, Janka beviharzott, hiába kiabáltam, hogy nem. Néha jól sült el, mert szolgálatkész kutyabarát lakókat háborgatott, de voltak nehezebb esetek is. Egyszer berohant egy kedves kutyás ismerősünk nyitott kapuján, én nem is aggódtam, amikor hirtelen gyermeksikoltásokat hallottam, nem is egyet, kiabálás, baj van. Végig se gondoltam, mi lehet, imádja a gyerekeket, nem szokott okot adni a sivalkodásra. Rohantam be én is. A konyhában öt visítózó gyereket találtam a házigazda körül ugrálva, mindegyikük egy-egy lángost igyekezett minél magasabbra emelni, hogy Janka el ne érje. Lángossütők szíveskedjenek az ajtót zárva tartani. Volt régebben olyan is, hogy egy lakodalmi asztaltársaságot lepett meg a nyitott ajtón keresztül, rakás finom falat volt, s némelyek szívesen megosztották velem, mások pedig halkán, de jól érthetően

Úgy imádom a kacsákat!

megjegyzéseket tettek arról, hogy akinek kutyája van, meg is kéne nevelnie. Igazuk van persze, de akkor hová lesz a szabad megfigyelés, ami az etológia normája?

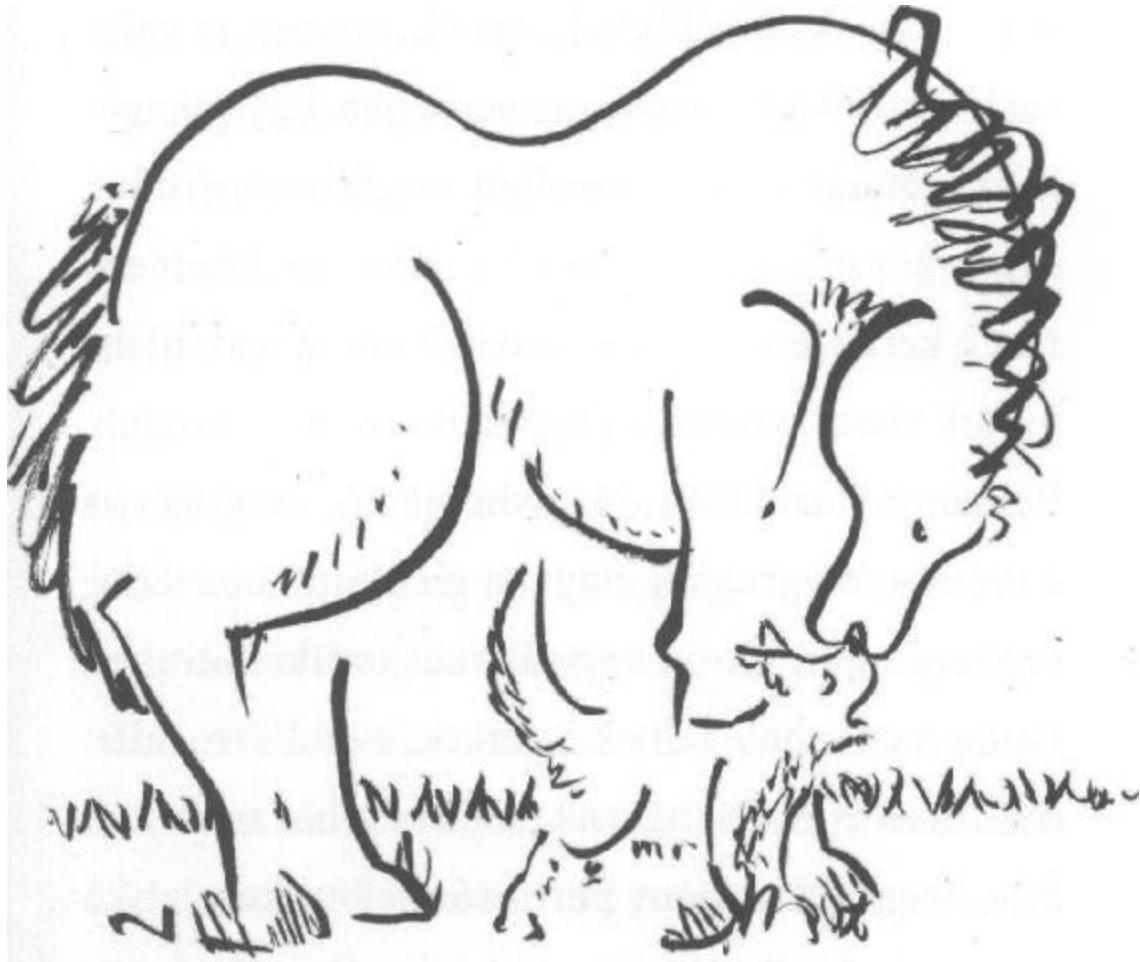
Nógrádon mi a nyaralótelepen, az „Almás kertben” laktunk, és a sétákat rendszerint úgy irányítottam, hogy ne menjünk a faluba, mert az tele van vicsorgó ebekkel, és semmi dolgunk velük. Hosszú ideig Janka engedelmesen visszafordult velem a faluhoz vezető útnál, és én igen elégedett voltam, lám a kialakult rítus milyen szépen oltalmaz bennünket a kellemetlen látogatástól. Aztán elkezdődött Janka érdeklődése, nem szaladt el elsőre, csak kérte, hogy arra menjünk, én persze mondtam, hogy nem szabad,

fordultunk. Ahogy múltak a napok, a kérés egyre határozottabb lett, míg aztán egyszer nem kért, hanem önállóan elindult, pontosabban elszaladt a falu felé, a kiabáló gazdát tilalmaival együtt hátra hagyva. Én is iparkodtam, hátha utolérem, az ember nyolcvanéves kora körül mindig túlbecsüli a képességeit. Janka beszaladt a faluba, és minden sorra kerülő házat meglátogatott, amit az ott lakó kutyák vad ugatásából pontosan lehetett tudni, mire én is odaértem, a fél falu át lett kutatva. Póráz, vissza. Az az érdekes, hogy nem ment oda többször. Én úgy csináltam, mintha nem is emlékeznék a dologra, és amikor arra mentünk, csak úgy, mint előtte, szófogadóan fordult vissza. Nekem ebben az a különös, hogy úgy tűnik, érdekelte, mi van a faluban, elment, megnézte és kész, a továbbiakban ez az út ki lett pipálva.

Nógrádon sokféle állattal lehetett találkozni. A teheneket Janka a legelső alkalommal vagy negyedóráig vizslatta, de nem ment hozzájuk közel, viszont egy lóval barátságot kötött. A falutól elég messze áll egy tanyaféle, istállókkal. Arra kirándult az egész család, unokám, fiam, menyem, Éva, egy pompás nyári délután. A tanya mellett vezetett a turistaút, és amikor odaértünk Janka hirtelen felfedezett egy rést a kerítésen, amelyen áttuszkolta magát, hiába hívtuk vissza, szépen, nyugodtan felderítésre indult. Bement a lóistállóba. Nagyon féltem, megriasztja a lovakat, megrúgják, hogyan megyünk be esetleg segíteni rajta, szóval aggodalmaskodik az ember, Janka meg sehol.

Telnek a percek, csend van, talán már nem is él, kiabálunk, senki ember nem jön, ő se. Vagy tíz kemény perc után felbukkan Janka egy feltűnően barátságos ló kíséretében. Egészen közel hozzá, majdnem alatta baktatott, láthatóan jó viszonyban voltak. A ló odalépett a kerítéshez, nyilván minket is meg akart ismerni, ha már ilyen barátságos kutyánk van, Janka viszont zavarba került, mert nem találta azt a rést, ahol bement. Némi segítséggel azután sikerült kijönnie, a kedves ló pedig alapos simogatás után visszament az istállóba.

Láthatják, hogy egy szabad kutya mire képes, felderíti a

Te is szereztél magadnak embert?

környezetét tisztességesen, ezt egy fegyelmezett valaki nem tehetné meg.

Pesten is élénk maradt az érdeklődése a környezet részletei iránt. Itt ugyan csak pórázzal lehet menni, mentünk szépen, de időnként egy-egy jószagú boltnál lecövekelt és be akart nézni. Én megértettem, de hát a pestiek nem olyan barátságosak, mint a vidékiek, cibáltam és mentünk tovább. Egyszer aztán mégis sikerült, esett az eső, és Janka egy presszó csukott ajtaján akart védettebb helyre jutni, én pedig magyaráztam neki, hogy ide nem szabad, menjünk tovább, mikor az egyik kedves pincérhölgy kinyitotta az ajtót és széles mosollyal beinvitált mindkettőnket, jöjjenek, üljön le, ha nem kíván, fogyasztania sem kell. Janka

természetesen berohant és mindenkivel megismerkedett. A másik pincértől valami jó falatot is kapott, érdemes volt neki erőltetni a bejutást.

Az az érdekes, hogy nem folyamatosan szeretne ilyen extra helyekre látogatni, hanem komoly megfontolások alapján. Sokat sétáltunk a pesti Bálna hatalmas épülete előtt, az egyik végén park terült el, és egy időre szabadon engedhettem őt, játszhatott más kutyákkal, tehát gyakran jártunk arra. A Bálna másik végén lépcsők sorakoznak és a bejárati ajtók, ezekkel jó ideig nem törődtünk, de az egyik nap Janka úgy döntött, hogy érdekelné az épület. Lecövekelt a lépcső alján, és jelezte, hogy fel akar menni, gondoltam felmehetünk, az ajtók amúgy is zárva vannak, majd arra kerülünk, de Janka az ajtóknál megállt megint, tudatván, hogy be szeretne menni. Sajnos ez nem sikerült, és mintegy öt percig felvilágosító előadást tartottam neki, amely arról szólt, hogy ebben a városban ugyan sok kutya van, de a lakók nem mindegyike szereti a négylábúakat, és ezért mindenhol kitiltják őket. Nem úgy, mint mondjuk Párizsban, ahol a szupermarketbe is be lehet őket vinni, a kisebbeket a bevásárlókocsiba teszik, vagy éppen Rómában, ahol a via Giulia végén emelt templomba kutyáikkal együtt járnak az öreg nénik, szóval ez egy másik város, menjünk csak tovább.

Élnek azért Pesten kutyakedvelő városlakók is, és Janka szívesen ismerkedik ezekkel, ha a legkisebb jelét adják, hogy képesek egy kis simogatásra, Janka odaugrik, hosszú a póráz, és felkínálja a lehetőséget. Azután van sok gyerek, akik mindig valami érdekeset, csodálnivalót csinálnak. A volt közgazdasági egyetem előtt gyakran láttunk egy fiút, aki szorgalmasan gördeszkázott a hosszú betoncsíkon, Janka naponta sokáig figyelte.

Történt egyszer, hogy a fiú megpihent és a gördeszkát letette maga mellé. Janka óvatosan odament, és legnagyobb elképedésemre a két mellső lábát rátéve, néhány métert szabályosan ment a deszkával. Sok ilyen videófelvétel van a YouTube-on.

A kutyák könnyen tanulnak...

Sajnos a fiú félthette a deszkát, mert gyorsan felállt és enyhén bosszankodva nézett rám, neki, úgy látszik, egészen természetes dolog volt az aktus, csak a tulajdonviszonyokra akarta felhívni a figyelmet. Megértettük, továbbmentünk, csak később gondoltam, hogy meg kellett volna kérni, adjon egy leckét Jankának, de sajnos nem találkoztunk vele többet.

Volt egy hely, közel hozzánk, ahol teljes volt a megértés, mégis lehetetlen volt a segítség. Ez a nevezetes hely a Zoo Café, ahol cicák, nyulak, sünök, kígyók, papagájok, teknősök és még számos egyéb állat áll a kávézni betérők rendelkezésére. A kávé mellé kérhetnek egy cirógatási lehetőséget. Rendszerint gyerekek álcázzák magukat az odajárók, persze akadnak szemérmetlenek is, akik mindössze magukban jönnek. Tanácsos jó előre helyet foglalni, mert néha sorba kell állni. Egyszer arra sétáltunk, és

Janka a kirakaton keresztül szemrevételezhette az egészet. Elképedt és ugatott. Ha ugatsz, azonnal elmegyünk, mondtam, és egy métert arrébb húztam, erre elhallgatott, és tizenöt-húsz percig kimeredt szemmel, reszketve figyelte az eseményeket. Persze mindenki, kívül és belül, rajtunk röhögött. Ráadásul nem egyszeri esemény volt, a napi sétát attól kezdve rendszerint arra kanyarintotta Janka, és ott kellett álldogálni, mígnem valami mesével el nem tudtam csábítani. Nagyon rendes pincérek vannak ott, amikor megállunk, nevetve közlik a bentiekkel, hogy „itt vannak”, azaz mi is a csodálat része lettünk, valószínűleg a forgalmat is fellendítjük, mert néha egy-egy pincérlány kijön, kezében egy állattal, sünnel, patkánnyal, kígyóval, és megmutatja Jankának, aki ilyenkor magánkívül van, tudja, hogy csak nézni és szagolni szabad, ha valami mást tesz, azonnal elmennek, és mi is elmegyünk.

Legalább egy nyuszipuszt

Az ilyen alkalmakat a leggyakrabban úgy úszom meg, hogy azt mondom Jankának, gyere, nézzük meg Károlyt! Erre mindenkor hajlandó, s amint a következőkből kiderül, Károly nézegetése majd egy évig a szenvedélye volt.

Belvárosi sétáink egyikén fedeztük fel Károlyt, a fekete óriásnyulat, aki a Károlyi-kert parkjában lakott a parkőr gondozásában. A lakot praktikus ketrec képezte, amelynek szélessége körülbelül olyan volt, mint Károly hossza, a hosszúsága pedig legalább harminc centivel szélesebb. Volt odúja, ahol éjjel

keresett menedéket, nappal pedig fogadta a parkot látogató gyerekek kekszből, perecből és frissen tépett fűből álló ajándékait. Nagyon elégedett, békés állatnak látszott. Az állatvédők sajtókampányban tiltakoztak fogva tartása ellen, mert állításuk szerint helytelenül táplálják. A sajtóvihar idővel lecsillapodott, bár a parkőr panaszkodott, hogy őt üldözik, pedig olyan rendesen gondozza ezt a dögöt. A ketrec mintegy kétméternyire volt a kerítéstől, és egyszer, amikor arra jártunk, Janka felfedezte Károlyt. Már ez is érdekes volt, mert Károly éppen aludt, felfüggesztve az ajándékok folyamatos zabálását. Aludt, tehát nem mozdult, de Janka leült és kitartóan nézte, gondolom, arra várt, hogy végre mozduljon, alig negyedóra múlva ez be is következett, a másik oldalára fordult, ami szinte felkorbácsolta Janka érdeklődését, újabb negyedóra figyelés. „Már régen otthon kéne lennünk Janka, Évi vár, és kapsz is valamit” – ám a felhívásomra figyelmet sem vetett, és újabb tíz perc után a terror eszközeit is bevetve, nyakánál fogva ráncigáltam őt haza. Természetesen kikaptunk, mert már régen otthon kellett volna lennünk, és még csak nem is telefonáltunk. Alkalom szüli a távolmaradást, elnézést. Kiderült, hogy másnap Janka jól emlékezett az esetre, és a nagy séta végén ismét megcélozta a Károlyi-kertet, mesélhettem akármit. Megint leült, és legalább húsz percig mozdulatlanul nézte Károlyt, igaz, az se nagyon mozgott. Majd egy évig ez napi programunk lett. Amikor jött a tél, egy nádszőnyeggel bekerítették Károly ketrecét, azt képzeltem, ezzel vége a látogatásoknak, hiszen legfeljebb a szagát érezheti, ha egyáltalán bent van még, de Janka kitartott, nyuszi szagot „néztünk” mindennap, hosszú ideig. Egyszer, amikor nagyon fáradtan álldogáltam ott egy figyelő kutyával a lábamnál, többféle hang vidám kacaját hallottam. Kiderült, hogy a hátunk mögött, a Henszlmann Imre utca egyik ablakából egész család néz bennünket, két felnőtt, két gyerek, és nagyokat mulatnak azon, hogy ezek nézik a nyuszi szagát. Az nem fordult meg a fejükben, hogy ők meg minket néznek, és az is röhejes. Tavasszal ismét láthatóvá vált Károly, nem csak a szaga, és mi néztük tovább rendületlenül, mulatságos foltját alkotva a színes pesti világnak.

Janka hároméves korában az „itthon-otthon” radikálisan megváltozott családunk számára. Itthon lakunk egész évben Balatonalmádiban, szép nagy kertes házban, és ritkán otthon, pesti lakásunkban, a Lovas úton. A kutyák általában a gazdákhöz kötődnek, nem a területhez, így Jankának sem okozott különösebb problémákat költözésünk. Új terület, új mezők, erdők és új barátok. Itt is akadt Jankának különleges néznivalója, főleg Évit boldogítja vele a reggeli sétáikon. A Balaton partján van egy nagy rét, amit a helybéliek Lozsankának, mi pedig Szavannának nevezünk. Kellemes kutyasétáltató hely, vaddisznók, őzek, fácánok, foglyok és rejtelmes bozótok. Egyszer, még a szélén, befordultunk egy kis utcába, és néhány házzal arrébb Janka szimatolni kezdett. Rőfögést szimatolt.

Malackodjuk malackával!

Az egyik ház nádszönyeggel gondosan takart kertjéből hallatszott a rőfögés, de találtunk egy rést, ahol a hang gazdáját szemügyre lehetett venni. Egy szerencsétlen törpemalac, akit

gazdáinak mérhetetlen malacszeretete legalább egymázsányira hizlalt. A hengeres oszlopszerű kövérségből alkalmanként kilátszik négy aprócska láb, amelyekkel eredetileg valószínűleg szaladgálni lehetett, mostanában már csak a hason csúszás serkentését szolgálják, de hamar kifáradnak ezek a lábak, és malacka ilyenkor a hátára fekszik, hogy pihentesse őket. Közben elégedetten rőfög, az előzőleg megtett út decimétereivel büszkélkedve. Jankát roppant érdekli a dolog, nem ugat, csak figyel és szimatol. Ha malacka úgy érzi, ma különleges teljesítménnyel örvendezteti meg gazdáit, elcsúszik egészen a kerítésig és ő is szagolgatja Jankát. A malacok is igen kíváncsi, érdeklődő állatok, és ezt az arasznyi szalonna sem tompítja. Egyedüli vesztes szegény Évi, akinek ott kell állnia vagy 15-20 percig, amíg a mohó érdeklődés tompul annyira, hogy Jankát el lehet onnan imádkozni. Malacka nem mindig szánja rá magát a kalandos odacsúszásra, több méternyi út az óljától, sokszor annak belsejéből szuszog biztatóan a figyelő Jankára.

t

-

JANKA ÉRZELMEI

Az állatok érzelmeinek vizsgálata egészen Darwinig nyúlik vissza. Utolsó könyve az ember és az állatok érzelmeiről szolt, az evolúció folyamatosságát bizonyította a londoni állatkertben lakó csimpánzok, orangutánok vizsgálatával. Megfigyelései pontosak, ma is érvényesek. Érdekes, hogy majd' száz évig elfelejtették eredményeit, és a kutató pszichológusok úgy értékelték, hogy túlságosan antropomorf nyelven írta le a megfigyeléseit. Ha csiklandoznak egy csimpánzt, nem helyes azt mondani, hogy nevet, amikor a csiklandásra kinyitja a száját, hangokat ad és felvonja az ínyét. Ez helytelen, azt kell mondani, hogy „kinyitja a száját, hangokat ad és felvonja az ínyét”, a nevetés emberi viselkedés, valószínűleg a kultúra megnyilvánulása, egy állat nem nevet. Ma ezt egészen másképpen gondoljuk, komolyan vesszük, hogy evolúciója során az ember az állatvilág tagjaként teremtett kultúrát és különült el, de biológiája, alapvető viselkedésformái ma is egyértelműen az állatvilág tagjává teszik. Antropomorfia létezik, ha valamilyen kulturális, vagy csak az emberi fajra jellemző viselkedésformát egy másik állatfajnál is felfedezni vélünk. Az állatok nem beszélnek nyelveket, nem követnek szabályokat, nem tanítanak, ezek csak az emberre jellemző kulturális viselkedésformák, természetesen némi fajspecifikus biológiai megalapozással. A nevetés leírásának a mechanikus módját, amely nem veszi figyelembe a funkciót, csupán a viselkedés során használt testrészek mechnikáját használja a leíráshoz, „mechanomorfiának” hívjuk, ami hasonló tévedésekhez vezethet, mint az antropomorfia. Sok évtizedes kutatás alapján azt állíthatjuk, hogy a nevetés, mosolygás aktív szerepet játszik a csimpánzok szociális életében.

A mosolyt mindig az alárendelt egyedek mutatják, egy, a rangsorban feljebb álló jelenlétében. Valami olyat jelent, hogy barátságos vagyok, eszembe sincsen kihívni a rangsor vitát, te is

hagyjál békén. A nevetés pedig az egyenrangúak közös vidámságának a jele. Aki talán nem hisz abban, hogy az ember legközelebbi rokona a csimpánz, és sok viselkedési formája az embernél is megtalálható, gondoljon a következőre. Egy nagy főnök, mondjuk királynő, miniszterelnök jelenlétében a mosolygás megengedett, megtisztelő viselkedés, de a nevetés felháborító. Kinevetni a főnököt ki merészezi? És ez a viselkedés kultúrafüggetlen!

Csimpánzkutatók sok évtizedet töltöttek azzal, hogy legközelebbi rokonunk szociális életét és abban éppen az érzelmek szabályozó szerepét tanulmányozzák. Frans de Waal, kiváló primatológus egyik könyvében részletesen beszámol az érzelmek evolúciójáról, és megállapítja, hogy rokonunk igen magas szintet ért el ebben. Állatkerti kolóniákban élő csimpánzokról aprólékos, részletes adatokat gyűjtöttek, és egyértelműen kimutatható az érzelmek fontos szerepe. Az is nagyon érdekes, hogy ezek az állatok a körülöttük lévő emberekre is figyelnek, kiderült, hogy még az emberek közötti rangsorviszonyokkal is tisztában vannak. Az állatkerti személyzettől nagy általánosságban félnek, nem is szabad a gondozóknak velük személyes kapcsolatot létesíteni. Ezért járta be a világot néhány fotó „Mamáról”, aki a legidősebb nősténye volt a kolóniájának, nagyon nagy befolyással rendelkezett a domináns hímek felett is. Élete végén nagybetegen feküdt egy, a kolóniától elkülönített fülkében, amikor az állatkert igazgatója – aki egyébként nem foglalkozott a csimpánzokkal – úgy gondolta, végső búcsút vesz tőle, bement hozzá, fölé hajolt, Mama pedig átkarolta a fejét, megölelte és megveregette a hátát. Erre senki sem számított, de ez tiszteletre utaló érzelmek kifejezése volt. De Waal könyvében sokszor emlegeti a kutyákat is, mint érzelemgazdag állatokat. Ezt egészen magától értetődőnek tarthatjuk, hiszen a kutya ősei feladva eredeti ökológiai fülkéjüket, ahol farkasként egészen jól boldogultak, néhány tízezer év alatt „átszoktak” az emberi közösség által létrehozott ökológiai fülkébe. Ez természetesen genetikai változásokat is követelt, tudjuk, hogy a farkasok legalább hús génje megváltozott, hogy kutyaként az emberi viselkedéshez

simuljanak. Ennek a változásnak része az érzélemvilág módosítása is, kutatásainkból tudjuk, hogy a kutyák mindennapi életének az ember fontosabb szereplője, mint a másik kutya, a fajfenntartást nem számítva.

Részletesen írtam már a kutyák érzelmeiről a *Jeromos, a barátom* könyvemben, most persze egy másik kutyáról, Jankáról lesz szó, aki ugyan hasonló Jeromoshoz nagyon sok apró részletben, de a már tárgyalt X kromoszómakülönbségek miatt néhány tekintetben eltér. A különbségek egyike, hogy bár Jeromos is tartózkodó volt az érzelmi megnyilvánulásokban, ez Jankánál még kifejezettebb. Janka nem egy bújós, a szeretetét minduntalan kifejező egyéniség. Néhány esettel azért bizonyítani tudom, hogy az emberszeretet nagyon is létezik nála, de, hogy úgy mondjam, nem tolakodóan. Én almádi házunk egyik emeleti szobájában alszom, résnyire nyitott ajtóval, Janka pedig a bejárati teraszon, a földszinten. A reggel jól indul, Évi kel fel korán, és miután üdvözölte Jankát, az minden áldott nap felszalad hozzám az emeletre, bejön, és az ágyam végébe ugrik egy közös megegyezéssel fenntartott helyre. Én, ha felébredek, megsimogatom. Ő is fekszik, szunyókál, és amikor a zajokból arra lehet következtetni, hogy Évi már majdnem útra kész (Janka mindig hajlamos ezt túl optimistán becsülni), leugrik, lemegy, és ő is a földszinten készülődik a reggeli sétára.

Ez emberszeretet, nem?

Persze ha Manó, Angliában élő unokám jön vendégségbe, akkor Janka emberszeretete kivirágzik. Ugat, körbenyalja Manót, majd' feldönti, mindenhova elkíséri, és este, amikor a kicsi lefekszik, Janka azonnal felugrik az ágyára és igyekszik minél mélyebbre befészkelni magát, Manó mamájának őszinte rémületére.

Talán legjobb, ha a naplóból idézek egy megfelelő részt:

2015. 02. 23.

Itt voltak Gáborék, és Janka szinte örömmámorba került, amint Manót meglátta, rohanguzott összevissza, majd nyalogatta, birkóztak. Este alig tudott Manó lefeküdni, mert folyton kikaparta

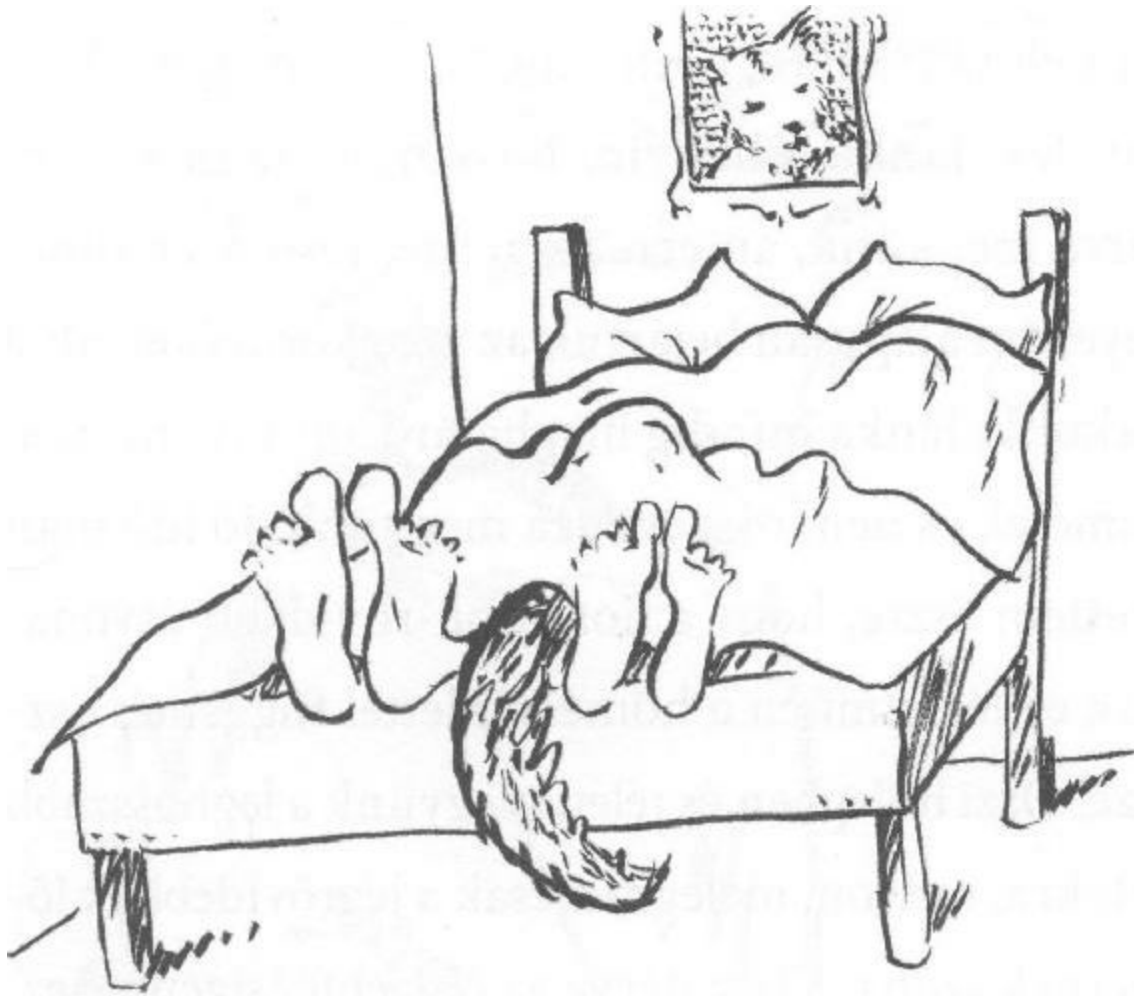
a takaró alól, érdekes, hogy Manó egyáltalán nem félt tőle. (Szombaton Évit Manóval itt hagytuk azzal, hogy nyugodtan hagyja Jankát otthon és menjen majd a csarnokba. Megkísérelte, de miután Manó is ment, Janka olyan különleges bömbölésbe fogott, hogy a földszintről visszajöttek.) Este is nagy volt a szerelem. Amikor fél 11-kor levittem pisilni, a megszokott sarkon elvégezte, majd egyenesen húzott vagy ötven métert, ott kakált és azonnal megfordult, vissza az ő Manójához. Reggel már tudta, hogy itt mi lesz, mentek el korán. Befeküdt a kosarába, és miután már elmentek, pár perc múlva két fájdalmas jajgatást hallatott. Nagy nehezen vigasztaltam meg a Gellért-hegyen.

Ez elég régen történt, és azért is érdekes, mert Janka, Manót és engem kivéve, senki ágyában nem óhajt aludni, valószínűleg kifejezetten hidegkedvelő természete okán. Ezt Almádiban a sétahosszak összehasonlításával is tudom bizonyítani.

A délutáni sétán, amit rendszerint magam vezényelek, Janka többnyire hosszú pórázon van, és arra megyünk, amerre szeretne. Ennek eredményeként alaposan bejártuk az utca környékét, ahol lakunk. Janka mindig meghatározott útvonalakat ismételt, és nem összevissza megyünk. Jó idő után vettem észre, hogy a hosszabb-rövidebb útvonalak egyértelműen a hőmérséklettel függenek össze.

Őszi hidegben és télen megyünk a leghosszabb utakra, nyáron, melegben csak a legrövidebbek jöhetnek szóba. Visszatérve az összebújásigényéhez, egyszer, egyetlenegyszer fordult elő, hogy Janka az ágyamban feküdt fél éjszakát, majd átment Évihez és ott töltötte a második felét. Ez akkor volt, amikor az ivartalanítás hasznos, de kellemetlen műtétjén esett át. Nagyon el volt anyátlanodva, a szó valamennyi értelmében, látszott, hogy nem érzi jól magát, és természetesen vettük, hogy bánatában hozzánk bújik.

Kevés sértődős kutyát ismerek, Janka az egyik. A sértődés nem

Ritka szép pillanat

farkastulajdonság, legalábbis nem hallottam még sértődős farkasról. Igazából ez a viselkedés csak közösségben talál funkcióra. A sértődéssel megmutatjuk, hogy valaki, aki a rangsorban feljebb áll, bántott minket, feltehetően igazságtalanul, most emiatt szenvedünk, mindenki láthatja, tessenek vigasztalni! Remélem, egyértelmű.

A sértődés időnként áldozattal jár, említettem már, hogy Janka ember mivoltát igyekszik bizonygatni a vacsora rítusával, csak együtt étkezhettek és lehetőleg ugyanazt kell ennünk. Két-három éves korában akár egy napi étkezést is kihagyott, ha kívánsága nem teljesült, csak úgy odalöktek valamit neki, mint egy állatnak. Ma már elfogadja az önálló vacsorát, de ahhoz feltétlenül

ragaszkodik, hogy utána végigülje a mi étkezésünket is, apró falatok elnyerése kíséretében. Másrészt egyszerű vele étterembe menni, ha normálisak és beengedik. Janka elterül az asztal alatt, csendben van és várja a pincért, aki kérésemre hozni fog egy rántott szeletet, köret nélkül, amit gondosan apró falatokra vágok és egyenként eljuttatok Jankához. Aki ezek után békésen kivárja az akármilyen hosszú vacsora végét is.

Van persze igazi, „haragszom rád” sértődés is. A napló szerint egyszer Nógrádban a királyliliom-hagymákat ásta éppen ki, és én jogos felháborodásomban lekentem egy fülest neki. Azután egész délután nem állt velem szóba, az autóban, ahol szokása az ölembe tenni a fejét, legalább egy fél méterre elhúzódott tőlem, és egész úton hátrafordult. Otthon a „haragszom rád” folytatódott, csak másnap reggel békültünk ki.

Hát Janka nem Jeromos, akinek egészen pontos ismerete volt az apró szabálytalanságok és az ezekért járó csekély büntetések listájáról, mindig elviselte, ami jár, majd azonnal helyreállította a kapcsolatot. Janka persze női alkat, sokszor 2-3 napig is haragszik rám valami konfliktus miatt. Ilyenkor elkerül, különösen kedves Évihez, és csak messziről méreget.

Mi, nők!

Előfordul, hogy valamilyen feladat megoldásán veszünk össze, Janka nem szeret feladatokat végezni. Játszani szeret a maga elképzelése szerint, és ő szabja meg, hogy mennyi ideig. Van egy nagy vászonkendőnk, amivel cibálósat szoktunk játszani. Egy darabig csak tartom erősen, ő cibálja, majd eldobom és visszahozza. Visszahozza, ha van kedve játszani, ha nincs, akkor ráfekszik, és a játék be van fejezve. Egyszer úgy gondoltam, nagyon rövid volt, és amikor így abba hagyta, erőltettem, hozd a rongyot! Hozd!

A harmadik felszólításra dühösen felkapta, de nem nekem hozta oda, hanem egy gumimalacnak, ami ott feküdt a közelünkben, annak igyekezett a szájába tömködni. Eléggé világos jelzés volt.

Játsszak a malaccal, ha annyira akarok.

Meg kell még emlékeznek a féltékenység különböző formáiról. Minden kutya féltékeny, ezt a kutyások jól tudják, másik kutyára, macskára, ha van, gyerekre. Janka mindenkire. Ha vendégek jönnek, ismerősök, jó barátok, Janka lelkesen üdvözli őket, szereti a vendégeket, ha azt mondom, rövidesen jön Jancsi és Buborék, az én és az ő legjobb barátja, képes már negyedórával előbb kiülni a kapuba és várni.

Szóval, ha a vendégek túlestek az üdvözlési rítusokon, akkor Janka, aki közben végezvén a köszöntésekkel, nyugodtan pihen a műanyag dobozában, hirtelen aktiválódik, és tőlem kér mindenféle szolgáltatást, elsősorban valamilyen jutifalatot. Ha nem figyelek rá, mert éppen a vendéget hallgatom, ugatni kezd. Csak lassan nyugszik meg, ha a vendég hosszabb időre jött, fél óra is eltelik, amíg megadóan otthagya bennünket.

Volt egy olyan eset, amikor ez a féltékenység egészen látványos formát öltött. Még Nógrádban, először jött hozzánk Miki barátom.

Figyelsz rám végre?

Akkor még félt a kutyáktól, és Janka túláradó szeretetét egészen lagymatagon viszonzta. Leültünk az egyik teraszon beszélgetni. Néhány perc múlva Janka nagy munkával összehordott néhány játékot a közeli pázsitra, és amikor végzett, egyenként felemelte őket, és felém fordulva játszani hívott. Röhögtünk, és nem mentem. Fél óra múlva taktikát váltott, nem akartam elhinni! Fogta egyenként a játékokat, és Mikihez vonult, hogy felajánlja mindegyiket játékra. Szóval, ha te nem jössz, elcsábítom a barátod; tulajdonképpen elképesztően emberi, női (bocsánat) viselkedés.

Az egyik ismétlődő esemény, hogy mielőtt lefekszünk, én mindig elbúcsúzom Jankától, megsimítom, köszönök. Egy alkalommal megjöttek a fiamék Angliából, nagy családi élet, nyüzsgés, Manó. Janka emberszeretet-igénye tökéletesen kielégítve, aktívan vesz részt a társalgásban. Éjfél felé én elfáradok, elnézést kérek és lefekszem, de az ajtóm résnyire nyitva, sötét van. Úgy öt perc múlva puha lépteket hallok, nyílik az ajtó, Janka. Odajön az ágyamhoz és szabályosan pusztat ad, megnyalja a homlokom, azután azonnal megy vissza a többiekhez.

Ez már valami!

Egyébként a hölgyek, saját feleségem is, sokkal érzékenyebbek az érzelmi kommunikációt illetően, mint mi, rideg férfiak. A minap hallottam, hogy a reggeli séta előkészületei közben Évi azt

mondja Jankának: ne vágj pofákat, sietek. Tehát Janka pofákat vágott, lassúnak találta a készülődést. Ezek szerint a „pofavágás” is megtalálható az érzelmi repertoárjában. Érdekes, lehet, hogy bizonyos esetekben az etológia is genderfüggő, bár erre gondolni se merek.

Alátámasztja az érdekes megfigyelést, hogy nemrégiben kiderült egy angol tanulmányból, a kutyáknak is vannak szemöldököt mozgató erős izmaik, amelyek a farkasoknál egészen gyengén fejlettek. Kutyáknál valószínűleg a házasítás folyamán azért erősödtek meg, hogy elősegítsék az emberrel történő kommunikációt, kifejezőbbé tegyék a szemeket, meg feltehetően a pofavágást. Az ember mindig hallgasson a feleségére.

Figyelsz rám végre?

Nekem te ne vágj pofákat!

BESZÉLGETEK JANKÁVAL¹

Kommunikációról lesz itt szó, és az szélesebb viselkedéstartomány, mint a beszélgetés, nem is mindig szükséges nyelv hozzá. De érdemes a fogalmakat tisztázni. Az állatok, egységesen, nem beszélnek nyelvet, állati kommunikációnak azt a jelenséget nevezzük, amikor egy-egy faj a rá jellemző 15-20 jellel kifejezi érzelmi állapotát, szándékát. Például azt, hogy fél, megijedt valamitől, ragadozót lát, azt, hogy dühös és mindjárt támadni fog, esetleg azt, hogy közösen elfogyasztható táplálékot talált és hasonlókat. Az emberi nyelv nem ilyen, mi szavakba öltöztetett gondolatokat igyekszünk megosztani egymással, és ez óriási különbség. A nyelv keletkezéséről sokféle elméletet alkottak, ezek két nagy csoportba sorolhatók. Az egyik csoportot azok az elméletek alkotják, amelyek szerint a nyelv kialakulásának hajtóereje a kommunikáció volt, a másik csoportba tartozó elméletek szerint a nyelv a gondolkodás legalkalmasabb eszköze lett, és a gondolkodás gazdagodása miatt jelent meg a közösségekbe tömörülő ember tulajdonságai között. Az első csoport elméleteire nem vesztegetek sok szót, mert kommunikálni csak az tud, aki gondol valamit, tehát nincs sok értelme a nyelv evolúcióját a gondolkodástól elszakítva vizsgálni, bár biológiai ismeretek híján ezt sokan megteszik.

Engem a második csoport érdekel, hogy miként fejlődött együtt az emberi gondolkodás és a nyelv. Amikor elkezdtük a kutyaetológiai vizsgálatainkat, éppen ezt az elméletet szerettük volna tisztázni a kutyák segítségével, akik még nem beszélnek, de megélnék az emberi közösségekben, és tudjuk, hogy jól beilleszkednek. Hogyan képesek szónyelv nélkül megértetni magukat? Feltehetően hasonlóan, mint annak idején a közösségeket alakító emberek, akikről semmiféle adatunk nincs, a kutyák viszont itt vannak és vizsgálhatók.

Már a kutatások elején kiderült, hogy a kutyákkal történő kommunikációnál külön érdemes vizsgálni, hogy mit értenek meg az emberi beszédből, és ha ők akarnak valamit közölni, azt milyen módon teszik. Tanszékünk egyik alapítványa rokkantsegítő kutyákat képez ki, és nekik 80-90 utasítást, szót kell megérteniük és aszerint viselkedniük. Ez elég soknak tűnik, de az én kutyáim, Bukfenc, Jeromos, Janka is körülbelül ennyi szót látszanak megérteni. Családi kutyáknál nehezebb a „megértés” problémája, ezt majd a következő fejezetben láthatjuk, mert itt a gazda véleménye, hiedelme, vágyai eléggé zavarják a hiteles vizsgálatot. A legtöbb, kutyáját szerető gazda azt állítja, „az én kiskutyám mindent megért”, ezért is határoztuk meg annak idején a kutyák „megértésének” fogalmát; ez a gazda *hiedelme* arról, hogy a kutya azért viselkedik megfelelően, mert megértette a hozzá intézett beszédet. A megértett szavak számát összevethetjük Pléh Csaba kiváló nyelvész, pszichológus barátom mentálisan problémás emberekről alkotott véleményével, szerinte, aki legalább kétszázötven szót használ értelemszerűen, az már nyelvet használ. Ettől a kutyák még messze vannak.

Sokan vizsgálják a kutyák nyelvi készségeit. Pár hónapja egy külföldi kutatócsoport például azt a kérdést tette fel, hogy vajon a kutyák a főneveket vagy az igéket tanulják-e meg gyorsabban, könnyebben, esetleg egyformán. A gondos kísérletekből kiderült, hogy az igéket, tehát a cselekvést jelölő szavakat – fuss, állj, feküdj, ülj stb. – a legtöbb kutya gyorsan és könnyen megtanulja, viszont a főnevekkel lassabban, sokkal nehezebben boldogul. Mondjuk egy labda és a labdával való játék a kutya elméjében valószínűleg ugyanazt a gondolatot fedi le, és a megkülönböztetés nehéz számára. Akadnak kivételek, a tanulmányozott csoportban is volt egy állat a tizenöt között, amely egészen jól boldogult a főnevekkel. Azt is tudjuk, hogy felbukkannak különleges kutyák, tisztességesen ellenőrzött kísérletekkel igazolva, akik képesek akár néhány száz tárgy (játékok, háztartási eszközök, kis méretű tárgyak) nevét megjegyezni, és ha húsz-harmincas csoportokba lerakják ezeket egy szobában, akkor a gazda kérésére 95%-os biztonsággal elhozzák azt, amelyet megnevezett. Még arra is

képesek, a gyerekekhez hasonlóan, hogy ha elhelyeznek egy addig nem látott tárgyat és azt kérik új, még nem hallott néven, akkor bizonytalanul indulnak el a tárgyak szobájába, sokáig gondolkoznak, majd a megnevezett új tárgyat hozzák. Az új névhez párosították az új tárgyat. És ez a megoldás.

Láthatjuk, hogy itt pontosan a gondolkodásról van szó. A megfelelő memória befogadja a név-tárgy párosítást, de egy újat elhelyezni benne úgy, hogy külön hallották a nevet, és később látják a tárgyat, csak alapos megfontolás után lehet. Erre egyébként 3-4 éves gyerekek is képesek.

Tájékoztatóképpen feltüntettem néhány, Janka által megértett szó listáját körülbelül féléves korából, ez később bővült valamennyit, de nem volt szándékom pontos, ellenőrzött listát készíteni. Nagyjából lehet látni, hogy miféle élethez használta Janka ezeket a szavakat, jeleket, pontosabban ezek megértését.

Janka
fekszik
hanyatt
gyere (széttárt karral hatásosabb)
ott
kapsz
nem
hozd
körbe
föl
le
ül (lefele mutató kézzel effektívebb)
sétálunk
labda
szaladj
keresd
Röfi
cica
kacsa
kapsz enni

marad
merre?
kézjel: nem (a két tenyerem forgatom magam előtt)
kérem
leveszem a pórázt (erre leül azonnal)
ott (mutatással 90%)
kutyák
feküdj (szóval vagy lefele fordított tenyérrel)

erre
sípszó (gyere)
játszani
vigyázz!
vacsora
Bubu (Buborék, a barátja)
Jancsi
Évi
Manó

Foglalkozzunk röviden a gondolat és a nyelv kapcsolódásának problémájával. Már említettem a Cambridge-i Nyilatkozatot, amely a modern viselkedéstudomány szilárd álláspontját fejezi ki az idegrendszer képességeit illetően. Az állatok is gondolkodnak, képekben, mint ahogy az ember is képes erre. Ami az embert megkülönbözteti, hogy a gondolataihoz, amelyek már nemcsak képek lehetnek, hanem absztrakt elképzelések is, képes jeleket, szavakat illeszteni, és a beszéd folyamatban a szavak egymás utáni kiejtésével formálódik meg a gondolat maga, remélhetőleg a hallgató vagy olvasó fejében is.

Ha megkíséreljük elképzelni a még csak képekben gondolkodó, közösséget formáló ember nyelvének kifejlődését, mindenképpen abból kell kiindulnunk, hogy a közösségi tevékenységgel kapcsolatos viselkedésmintázatok, gondolatok eleve képszerűek – elképzelni valaki a társát, aki segít neki. Később jelennek meg a képek feletti absztrakt formák, a segítség fogalma konkrét

Régi jel, új szó

személyek nélkül. Így megvan az összeköttetésünk az állati gondolkodással, hiszen abból indult ki az emberé is. A gondolat valamilyen kényszerű vagy kívánatos cselekvés.

*Az állatok
képekben
gondolkodnak*

Ha például egy róka vadászni indul, és az elméjében egy jó kis nyúlpecsenye képlik fel, arra gondol, és ha meglátja a nyuszt, megjelenik a vadászat végrehajtásának gondolata; mindez kevés időt vesz igénybe. Meglátja, megfogja, megeszi vagy esetleg hazaviszi kölykeinek, és közben ügyel arra, hogy őt ne lássa meg a farkas vagy a vadász. Ezek lehetnek a róka gondolatai. Bonyolult egybefüggő viselkedésmintázatok.

Ilyennek képzelhetjük az emberi gondolatokat is a közösségek formálódásának kezdetén. Ott hever egy döglött gnú a napon, fel kéne bontani és hozzájutunk a finom falatokhoz, de nemcsak én,

hanem még vagy harminc társam. Itt a napon nagyon kényelmetlen gnút falatozni, kitéve hiénáknak, sakáloknek, keselyűknek, ha együtt behúznánk egy közeli facsoport alá, jobban védhető lenne más állatoktól, később romlana meg. Tehát a fejlettebb gondolkodást az jelenti, ha a táplálkozás nagy, egységes viselkedésmintázatát szét tudom darabolni hasznos, összefüggő részletekre, és együttműködök olyan közösségi viselkedésben, amikor a részleteket „kiosztják” a tagoknak, így nagyon hasznos, közös viselkedésformák tűnnek fel. Mi hárman húzzuk a dögöt, ők hárman fát hoznak, azok ketten tüzet gyújtanak. Előbb-utóbb összeáll a hasznosabb közösségi viselkedésforma, még nyelv se kell hozzá, csak mutogatás, magyarázó jelek, és ha a többiek fejében is ugyanazok a gondolatok jelentek meg, akkor lassan mindenki megérti a saját feladatát, elfogadja azt és csinálja. Így alakult ki a magasabb rendű közösségi viselkedés. A fejlődés ezen szakaszán az utánzóhangokkal, például disznóröfögéssel jelezzük, hogy elkapható malac van a közelben, ez sokat segít, valamint a mímelés, ha mutatjuk, hogy húzni kell a zsákmányt, a többiek megértik. Még a káromkodások korai megjelenését is megmagyarázhatjuk, ezek legtöbbször valamilyen cselekvés megállítását szolgálták, rövid, érzelemmel teli kiáltások voltak, és egy részük az ma is. Tudjuk, hogy az elmében a többi szótól eltérően a káromkodás az agy emócióra szakosodott mélyebb rétegeiből indul el. Tehát rendelkezésre állnak a szükséges gondolatok, igyekezni kell ezeket minél egyszerűbben és szakszerűbben elgondolni, hogy mások is megértsék, és ezekhez társulnak közösségi, tanult jelek, amelyekkel összekapcsolva a gondolat kifejezhető lesz. Eleinte nemcsak hanggal, hanem mutatással, mímeléssel – az emberi viselkedésevolúció során azok a csoportok kerültek fölénybe, amelyek képesek voltak egy-egy gondolatot kimondható jel, szavak, folyamatos beszéd formájába önteni. Ez valószínűleg millió évnél is hosszabb idő volt, már a *Homo erectus*ról is feltételezik, hogy beszélt valamennyire, a *Homo sapiens* és kortársai pedig valószínűleg hamar eljutottak a nyelvi gondolkodás legkisebb egységei, a szavak felfedezéséhez, amelyekkel már könnyen lehetett gondolatokat kifejezni, és

nemcsak képit, hanem absztraktat is. A legfontosabb, hogy megjelent az emberi kreativitás azzal, hogy gondolataikat részekre szedték, nyelv segítségével hangosan, valahogy összerakták, és a többiek igyekeztek ezt megérteni. Állatoknál ez ismeretlen. Mindenki, aki beszél, kreatív elme. Gondolatai egy részét nyelvre fordítja, átformálja, összerakja mások gondolataival és teljesen új gondolatokat, viselkedésformákat fedez fel. Ebből a képességünkől alakult ki a modern világ is.

Térjünk most vissza a kutyákhoz, hiszen az ő viselkedésük alapján akarjuk megérteni a korai ember működését. A kutya őse, a farkas fejlett szociális életet élő állat, amely a rangsort, a szülőknél történő szófogadást, a szűkebb család, tehát az apa, anya, testvérek szeretetét és az együttműködési hajlandóságát már jól ismeri, a kutya ezeket hozta magával, de egy teljesen új, számára ismeretlen ökológiai fülke, az emberi család és közösség fogadta be. Túléléséhez, fennmaradásához ennek az ökológiai fülkének a követelményeit kellett teljesítenie. Az ökológiai fülke fontos fogalma a biológiának, tartalmazza az összes élő és élettelen tényezőt, ami egy állat életében és szaporodásában szerepet játszik, tehát az élelemforrásokat, búvóhelyeket, a szaporodáshoz szükséges területet és persze ragadozóknál, mint a farkas, a lehetséges prédaállatokat és a többi ragadozófajt is. Aki az ember világába lép, teljesen új erőforrásokat és vetélytársakat talál, amelyekhez alkalmazkodnia kell. Akiknek ez nem sikerült, azokat elzavarták, agyoncsapták, megették, a jól teljesítőket viszont táplálták, védelmezték.

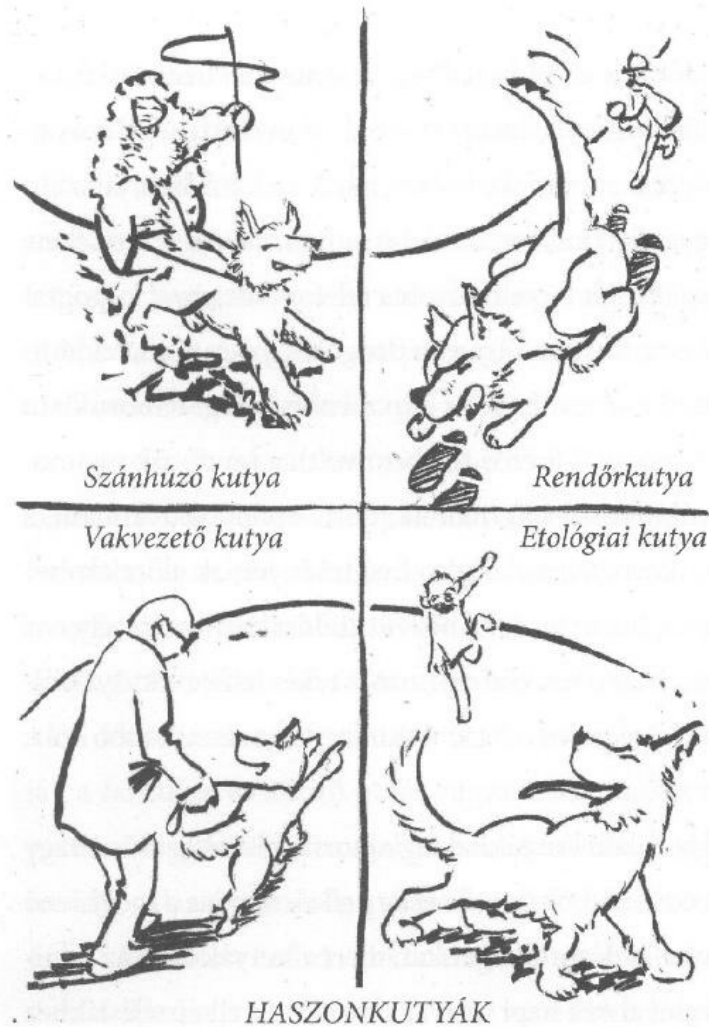
Ahogy már említettem, több mint húsz farkasgén megváltozásával alkalmazkodott hozzánk a kutya, ez nem tűnik soknak, de láthatjuk, hogy elég jól idomult az emberekhez.

Számtalan közösségi funkcióban segít, terheket cipel, szánt hűz, segít a nyájörzésben, védekezésben, a ház védelmében, játszik a gyerekekkel, segít a vadászatban, vakok vezetésében, süketeket figyelmezteti a telefoncsörgésre, kopogtatásra, hasznunkra van drogok keresésében, felderítheti a sebesülteket a harcmezőn (a régi háborúkban ez nagyon fontos funkció volt), a rendőrök

nyomozókutyákat használnak, de az epileptikus roham, a cukorbetegség akut szövődményeinek előrejelzésében, bizonyos fajta bőr- és tüdőrák felismerésében is sikeresen működnek, nincs teljes listája a kutyák által elvégezhető feladatoknak, de a számuk több száz.

Ha valaki kutyákkal foglalkozik, hivatásszerűen vagy kedvtelésből, figyelmesen kell elemeznie a megjelenő viselkedésmintázatokat, mert a kutyák csak az ennivalóval és a napi sétával kapcsolatos elképzeléseikhez ragaszkodnak.

Ha ezekre vonatkozó kérések nem találnak meghallgatásra, újra meg újra megismétlik különböző formákban, az tehát, hogy a kutya enni kért vagy sétát igényelt, biztosan mindenkinek feltűnik. Vannak kevésbé erőszakosan megnyilvánuló kérések. A legtöbb kutya megkísérli bizonyos kívánatos eseményekkel kapcsolatban megkérdezni a gazdát.

Bukfenc, Jeromos és Janka is gyakran kérdezték például azt, hogy ki viszi őket sétálni, ha Évit mondtam, akkor engem békén hagytak és Évit nyaggatták a következő percekben, ha azt mondtam, velem jöttök, akkor körülöttem serteperféltek. Maga a kérdés teljesen egyértelmű, leülnek, kicsit csóválják a farkukat és kérdő pofát vágnak, szemeiket a gazdára függesztik. Bizonyosága a kérdezésnek, hogy mindig valami lehetőség, például séta előtt történik, és ha válaszol az ember, akkor elégedettek, és a kérdezést abbahagyják. Ha valaki nem veszi észre, hogy kérdeznek, nem erőszakosak. Szóval nemcsak mi hozunk ítéleteket arról, hogy ők mire képesek, hanem ők is rólunk, ha nem reagálunk megfelelően, néhány próbálkozás után felhagynak a kísérletezéssel.

Amikor annak idején meséltem kollégáimnak, hogy Bukfenc kérdez, persze nem hitték el és udvariasan kitértek a jelenség megtárgyalása előtt, de azután az egyiküknek kiskutyája lett, és egy nap diadalmasan közölte a tanszéken, hogy ez tényleg kérdez! Hogy én ezt húsz évig miért nem vettem észre a többi kutyámnál?! – mondta. Megnyugodtam, jobb későn, mint soha. Az idősebb kutyákat a gazdák figyelmetlensége már leszoktatta a kérdezésről. Tessenek a két-három hónaposokra figyelni.

Most Jankára koncentrálnak, neki nincsenek feladatai, nem is szereti a feladatokat, ő családi kutya, és engem az érdekel, hogy ilyen sokrétű, de általános feladatkörben hogyan jelennek meg a megértés és a saját gondolat kifejezésének jelei. A következő apró történetekben tehát elsősorban a gondolat felbukkanására figyeljünk.

Janka sok szót megért, a féléves kori szótárát már mutattam, ez még jócskán bővült a későbbiekben. Bonyolítja a dolgot, hogy mindig konkrét helyzetben vagyunk, történik valami, jön valaki, mi megyünk valahova, tehát ezer apró ok, hogy elvonja a figyelmünket, továbbá a „megértés” nem biztos, hogy konkrét szóra vonatkozik, hanem a helyzetre, amelyben nemcsak az elhangzott szavak, hanem a testtartás, hangok, korábbi emlékek is szerepet játszhatnak. A mostani hatéves Janka sok mindent megért, legalábbis erre következtetünk a viselkedéséből, és néha azon vitatkozunk, hogy ugyan, mi a fene alapján értette meg az elkövetkező eseményeket. Mondjuk, arról beszélünk a földön fekvő, békésen szundító Janka mellett, hogy délután átjönnek Jancsiék, mivel is lehetne megkínálni őket. Ez hosszú, komplikált szöveg, az őket azt jelenti, hogy jön Buborék is, Janka legjobb

Utálok iskolába járni

barátja, persze Jancsival általában együtt jönnek. Beszélgetünk erről, és Janka hirtelen felugrik, megkeresi azt a bizonyos játékot, ami a kedvence, de ha Buborék megérkezik, azonnal ráveti magát, és csak akkor engedi el, amikor távozáskor Jancsi elveszi tőle. Szóval fogja ezt az értékes vacakot, és eldugja a szerinte megfelelő rejtekhelyre, hogy biztonságban legyen, majd kimegy a kapuhoz és várakozik. Ha emlékeznek a megértés meghatározására és a gazda hiedelmeinek fontos szerepére, érthetik, milyen komplikált ez a kérdés.

Tudok azonban a naplóból egyszerű, bizonyíthatóan gondolatjel összefüggést kibányászni. Úgy egyéves korában Nógrádon voltunk, és Évi hozott neki valami kutyacsemegét, ami azonkívül, hogy meglehetősen drága volt, roppant büdös is, valami hosszúkás marhaín. Janka imádta, de Évi a bevezető ajándék után azt gondolta, beosztással kell élni, és ha jégszekrényben gondosan becsomagolva tartjuk a büdös finomságot, több napon keresztül szolgálhatunk Jankának meglepetéssel. Ő ezt nem egészen így képzelte. Aznap kora délután a háztól távolabb dolgoztam a kertben, amikor Janka éktelenül hangos hívogató vakkantásait hallottam. Azt hittem, megint vakond, rigó vagy balsorsú sün a lelkesedés kiváltója, amit meg kell nekem mutatnia, de nem. Már várt a ház előtt, lelkes farokcsóválással üdvözölt, és amint közeledtem, szaladt előre a házba, tehát ott van az izgalmas lelemény, gondoltam, mert a bűzlő csemegéről régen elfelejtkeztem. Janka berontott a konyhába, leült a jégszekrény elé és a fejével hevesen mutogatott nekem, majd elkezdett kiskutyahangon vinnyogni, mint mindig, ha nagyon kívánatos neki valami. Ott van, abból kér. Ha most felületes gondolatelemezést végzünk, biztosak lehetünk benne, hogy a büdös termékről van szó, és arról, hogy Janka megértette, egyedül nem tudja megszerezni, kérnie kell engem, aki hasonló esetekben a segítségére sietek. Így is történt.

Szerepelt itt a kiskutyavinnyogás, ami Janka kommunikációs repertoárjának fontos, bár ritkán használt darabja. Sokféle hangot

ad, ritkán ugat, csak akkor, ha valami érzelmileg felkavaró dolog történik. A postás jövelete vagy a szemeteskocsi érkezése nem ilyen, de ha Jancsi jön vagy egy idegen kutya, akkor Janka ugat. Az ugatás mellett fontos szerepet játszanak a különböző vakkantások. Van figyelmeztető vakkantás, ha valami érdekeset lát vagy talált, van kérő vakkantás, van mély, dühös ugatás, és van biztosan még számos egyéb, csak az én fülem felbontóképessége ilyen szegényes.

Az is kiderült, hogy Janka érti az „ugatás” szót. Van Almádiban egy kedves barátunk, Laci bácsi, ha arrafelé járunk, Janka némán leül a kertje kapujában, és én hiába próbálom elcibálni, lefekszik, nem jön. A legtöbbször szól a rádió is, de Laci bácsi meg szokta érezni, hogy ott vagyunk, és kiabál, hogy „Várjál Janka, jövök!” Rövidesen meg is jelenik négy vékony szelet gyulai kolbásszal a kezében, amit a kutya megkap. Nemrégiben, amikor odaértünk, észleltem, hogy nagyobb társaság van Laci bácsinál, vidám hangos beszélgetés hallatszott. Janka leült és várakozott némán. Arra gondoltam, hogy most a gazda biztosan nem érzi meg jelenlétünket, itt állhatunk órákig, szóltam Jankának: Janka, ugass! Rám nézett és kettőt vakkantott, jó hangosan. Laci bácsi azonnal meghallotta.

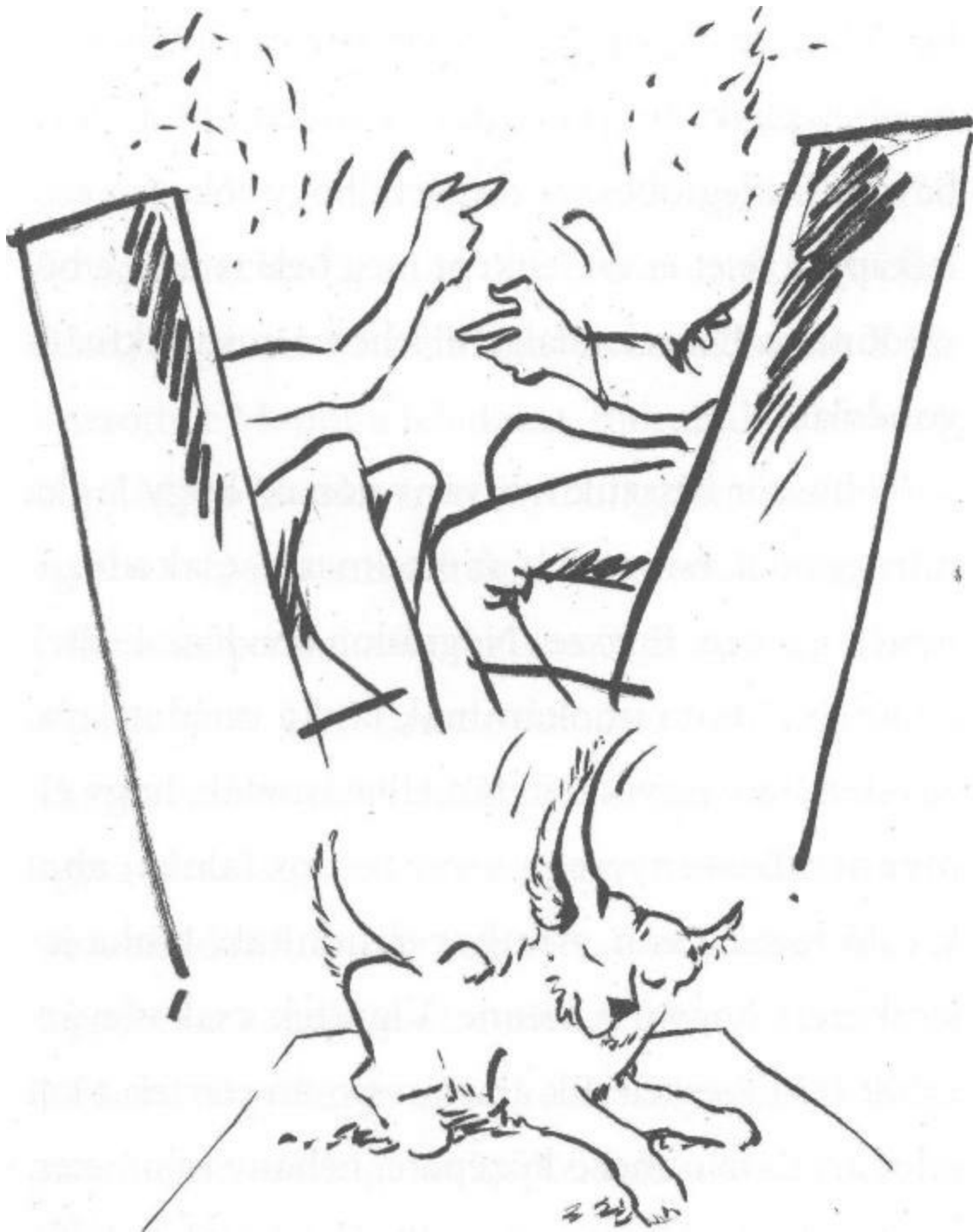
Említettem már, hogy vagy ötven-hatvan szót biztosan megért, és még többről csak sejtjük, például, ha idegenek jönnek, akik még nem voltak itt, Janka gondosan kísérgeti őket, és hallgatja, miről beszélünk. Sokszor jönnek riporterek, fotósok, és megbeszéljük, hogyan célszerű Jankát az interjúba bevonni, a legtöbbször megérti, hogy róla van szó, felkapja a fejét és esetenként még bele is ugat a beszédünkbe. Itt csak találgatni lehetne, mi az aktuális gondolata.

Többször hisszük nyilvánvalónak, hogy Janka mire gondol, észszerű is az értelmezés, csak a bizonyíték gyenge. Egyszer Nógrádon vendégeskedtek a fiamék, Manó unokámmal, Janka imádottjával egyetemben. Egyik délután elhatározták, hogy elmennek Berkenyére, a szomszédos faluba, ahol kiváló fogadó van. Amikor elindultak, Janka jelentkezett, hogy ő is menne.

Vigyétek, csak vigyázzatok rá! Elbeszélésük alapján simán elértek a két falut elválasztó mező közepére, néhány kilométer, amikor Janka hirtelen megállt, ők mentek tovább, Janka állt és ugatni kezdett. Hívták, nem jött, csak ugatott. Azt gondolták, nem akar továbbmenni, ismerős helyen voltak, mondták Jankának, menj haza egyedül, Janka nem mozdult, ugatott tovább. Rövid tanácskozás után úgy értelmezték a viselkedését, hogy szeretné, ha valaki visszakísérné. Kiválasztották Manót a feladatra, mondták Jankának, hogy Manó hazakísér, erre elhallgatott, és Manóval együtt szépen visszajöttek. Azt hihetjük, hogy sikerült Janka gondolatát megfejteni, de én több lehetőséget is látok. Nyilvánvaló volt, hogy valamiért nem akart továbbmenni, de lehet, hogy azt gondolta, az egész társaságnak vagy szeretett Manójának kéne visszafordulni, és ezért ugatott. Várt valamire, és elfogadta azt a megoldást, amit az emberek ajánlottak. Világos, hogy itt egy egyezkedési folyamattal állunk szemben, a valóság, Janka gondolata és az emberek hiedelmei, feltételezései között zajlik az egyeztetés, remélhetőleg mindenki megalégedésére.

Másik példám a komplikált dolgok megértésére egy gyomorhurut miatti huszonnégy órás éheztetéssel kapcsolatos. Kimondatott a súlyos orvosi ítélet, még jóval vacsora előtt, és felkészültünk az értetlenkedésre, ugatásra. Vacsora idején Janka valóban határozottan figyelmeztetett a pontos időre és sokféleképpen fejezte ki, hogy ilyenkor vacsorát szokott kapni. A válasz egyre csak az volt, hogy nincsen, és persze mi se vacsoráztunk a jelenlétében. Néhány perc múlva nagy sóhajtással feladta, és lefeküdt mellettünk az egyik szobában. Alvás előtt ismét megkísérelte, de nem erőltette a dolgot. Másnap kora reggel, amikor Évi beengedte, szaladt fel hozzám, simogatás, üdvözlés, majd határozottan a szemembe nézett, és a hagyományos kutyajel, a szájnyalogatás „hangzott el” többször. Édes Janka, még várni kell! Erre szomorúan, mély sóhajtással abbahagyta a kérést és lefeküdt a lábamnál. Megálltuk evés nélkül egészen másnap délig.

Az
előbbi
eset

Figyel az emberek beszélgetésére

aránylag egyszerű, történik valami, amivel nem ért egyet, és jelzi, mást szeretne, mert ahhoz szokott, hogy a kívánságait legtöbbször figyelembe veszik. Ez tényleg így van, mert így lehet elősegíteni az önálló gondolatok kifejeződését. Például, ha én sétáltatom, általában délután, pórázzal, akkor mindig arra megyünk, amerre ő

szeretne. Az évek során kialakultak speciális útvonalak, amelyeket Janka a séta elején kiválaszt, és akkor azon kell végigmennünk. Az útvonalakat nem keveri össze, eléggé elkülönülnek a séta első öt perce alapján. Jó időben, amikor nincs meleg, előfordul, hogy egy elágazásnál nem a régi utat követi, hanem felfedezőútra megyünk, egy új irányba. Ez azután bekerül a választható pályák közé, és valamelyik régebbi, ritkábban használt kiesik. Biztos, hogy az útvonalak hossza is számít, ezt azért gondolom, mert ha éppen elindulásunk percében vendégek érkeznek, akiket Janka lelkesen üdvözl, azért elmegyünk, de ilyenkor a lehető legrövidebb útvonalat választja. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy fontolgatja a lehetséges választásokat, és kiválasztja azt, amelyik a legjobban illik a pillanatnyi helyzethez.

Biztos vagyok abban is, hogy Janka időnként aktívan meg kívánja osztani a gondolatait. Ennek szinte mindennapos esete, hogy én az emeleten, a dolgozószobámban vagyok, és szépen csendben megjelenik valaki a földszinten. Janka nem ugat, ismerős az illető, de amint belép, a kutya felszalad hozzám és jelent, vakkant, majd visszamegy a vendéggel foglalkozni. Egy másik nagyon jelentőségteljes példája a figyelmeztetésnek azokhoz a helyzetekhez kapcsolódik, és ez többször is előfordult, amikor Évi Pesten volt autóval, és ilyenkor a forgalom miatt bizonytalan hazaérkezésének a pontos ideje. Ha kint vagyok a kertben, Janka hirtelen izgatott lesz, hozzám szalad és figyelmeztetően vakkant – én először nem is tudtam, miért majd ezután körülbelül 7-8 perc múlva megérkezik Évi az autójával. Janka sok kilométerről felismeri az autók hangját, mint annak idején Bukfenc és Jeromos is. Érdekes volt, amikor még az ő életükben autót cseréltünk. Évi többször elment az új kocsival, és rájöttem, hogy a kutyák jelzik, ha jön egy hasonló típus, Skodánk volt akkor, minden Skodánál szóltak. Másnapra már csak a mi gépkocsinkra reagáltak. Én persze nem tudom megkülönböztetni a típusokat se, nemhogy az egyedi variánsokat. A kutyafül nem csak sokkal élesebb, sokkal finomabb a felbontóképessége is. Hasznos tulajdonsága Jankának a telefoncsörgés jelzése, ha például a földszinten felejttem a telefonom, és az emeleten vagyok, addig

nyivákol, amíg nem kiabálok, hogy jövök már.

A gondolatmegosztásnak egy egészen különleges esete, amikor Janka saját magát jelzi. Az „itt vagyok” kiáltás nagyon emberi reakciónak tűnik, de Jankánál is megfigyelhető. A minap lementünk a nagy ligetes rétre itt a Balaton partján, ahol jól bevált, hosszú, kanyargós útvonalunk van, és Janka szabadon jöhet póráz nélkül. Már vagy a felénél tartottunk, egy erdős rész következett, és amikor abból is kijöttem, Janka eltűnt. Elcsavargott az erdőben, hívogattam a nevén, nem válaszolt, ilyen esetekre van erősebb megoldásom, elővettem a kutyasípot, arra mindig reagál, és megfújtam kétszer. Meglepetésemre az erdő legtávolabbi részéről egymás után két vakkantást hallottam, nahát, ez elképesztő, továbbmentem, egy távolabbi helyen ismét megfújtam a sípot kétszer, ismét jött válasz, csak jóval közelebről, és azután, fél perc múlva Janka is megjelent.

Nem jött, messze elmentem és sípoltam. Vakkantott, hogy megvan, legalábbis úgy értelmeztem, azután még egyszer, a harmadikra már nem válaszolt, jött. A napló tanúsága szerint többször előfordult, hogy amikor lakásunkban keresve a nevén szólítottam, nem jött, kényelmesen feküdt Évi ágyán például, de határozottan vakkantott, és várta, hogy én menjek oda.

Nekem van kutyám, vagy neki van embere?

Úgy gondolom, ez hallatlanul bonyolult jelenség, nem hinném, hogy valamiféle tanulás játszik szerepet benne. Hívom, és nem akar azonnal szót fogadni, de jelzést ad, hogy hallotta a hívást, nyilván azt is gondolja, hogy ezzel megnyugtat engem. Bár megint az a helyzet, hogy sokféle emberi megoldás létezik a hasonló viselkedés magyarázatára, hogy egészen pontosan melyik Jankáé, azt nehéz lenne megmondani. Ehhez hasonló különös viselkedést egyszer egy debreceni étteremben figyeltem meg. Könyvbemutatón voltunk Jancsi barátommal és Évivel, meg természetesen Jankával és Buborékkal, ezek nekik is izgalmas események. Az esti bemutató után vacsorázni szerettünk volna, és

„Nekem van kutyám, vagy neki embere?”

érdeklődtünk, ahol barátságosak a kutyákkal. Mondtak is egyet, és tényleg barátságosak voltak, pedig két kutyával érkeztünk. A vacsora első részében Janka elfogyasztotta a szokásos rántott szeletét, de később, mivel nem siettünk, elunta magát, kimászott az asztal alól, és felderítőútra indult. Nem volt zsúfoltság, készséges emberek ültek körülöttünk, hagytam Jankát ismerkedni. Minden asztalnál bemutatkozott, de csak egynél ragadt le hosszabb időre. Egy középkorú házaspár apró falatokkal honorálta jövetelét, és beszélgettek vele. Fáradt voltam, hagytam, és akkor történt a különös dolog. Janka letelepedett náluk, de kb. ötpercenként visszaszaladt hozzánk, orrával megbökte a nadrágom, rám nézett biztatóan, majd ment vissza. Én nem adtam semmiféle utasítást, nem mondtam, hogy maradjon, igaz, azt se, hogy mehet. A saját döntése alapján telepedett barátságos idegenekhez, de szükségét érezte, hogy időnként jelentkezzen. Nagyon figyelemre méltó viselkedés ez is, pontos magyarázatom

persze nincsen, bár pszichológus barátom, Balázs szerint a jól kötődő gyerekeknél is megfigyelhető hasonló viselkedés, nagyobb társaságban időnként visszaszaladnak a szüleikhez némi szeretetet „tankolni”, a rosszul kötődők ezt nem teszik.

Következzenek a Janka-féle kérések. Ezekkel jelzi, hogy valami konkrét dolgot szeretne csinálni. A legtöbb egyszerű, például hozza a játszórongyot a szájában és elém teszi, huzigálni kell, ő pedig morogva próbálja visszavenni. Enni kér, erre, mint minden kutya, a szájnyalogatás jelét használja. Amikor odajön hozzám, megáll és sürgetően néz, megkérdem, mit akarsz, erre ő a száját nyalogatja, akkor biztos lehetek benne, hogy enni kér. Vacsorát, játékot, sétát tud kérni tehát. Ezek általában meghatározott időben történő tevékenységek, Jankának nagyon pontos a belső órája, két-három percre pontosan tudja, hogy az adott rítusok mikor kezdődnek. Az előző napi időpont esik a legnagyobb súllyal a latba, de a két-három nappal ezelőtti idők is beleszámítanak, ha bizonytalan. Amikor az általa számított időpont elérkezik, megjelenik és sürgetően néz rám. Ha kérdezem, mit akarsz, akkor nekifog az általa aktuálisnak gondolt cselekvésnek, elindul a kapu felé sétálni, vagy hozza a játékait, lefekszik a tálja mellett, ha vacsorára számít. Előfordul, hogy a rítusok nem segítenek, és mi értetlenek vagyunk, ekkor igyekszik valamivel pontosabban jelezni, mit szeretne. Napló. Nógrádon vagyunk, Gabi és András a vendégünk, ülünk az erkélyasztalnál és beszélgetünk, hirtelen megjelenik Janka, szájában egy pórázzal, és nyomkodja a kezembe. Eléggé érthető, de annyira a beszélgetésre figyelek, hogy leintem egy „mindjárt megyünkkel”, pedig hol van még a délutáni séta. Janka kis gondolkodás után Gabi kezébe igyekszik a pórázt nyomni, és akkor nekem leesik a tantusz. Két héttel azelőtt turistaúton voltunk e barátainkkal, és egyszer Gabi vitte ki Jankát a szállodából, akinek sürgős dolga volt. Erre emlékezve felálltam, na gyere, menjünk, hátha. Bizony igaza volt, nagy kupaccal honorálta gyanúmat, alighogy kimentünk a kapun. Tehát még sürgős is volt.

Ez az eset mutatja, hogy szegény kutyának milyen problémái és

milyen gondolatai lehetnek. Szorít a szükség, nagyon, a séta még távol, hozom a póráz, talán az általában nem túl éles elméjű gazda megérti, miről van szó. Odanyomja, hiába, nem érti. Ekkor visszaemlékszik a két héttel ezelőtti esetre, hátha a barátnő megérti, megint kisérti, és ez bejön. Sokféle módját választhatta volna ennek az egyszerű kérdésnek, indulhatott volna a kapuhoz, amit persze nem vettünk volna észre, ugathatott volna, nem szokott. Megtalálta azt a közös emléket, ami nálam is előhívta a megoldást.

Ugyancsak a rítustól eltérő eset, amikor azt szerette volna, ha én is megyek vele és Évivel sétálni. A reggeli séta hagyományosan Évié, autóba ülnek, és legalább egy órára elmennek valahova, akkor is, ha komisz az idő. Amikor korán elindulnak, én még ki se bújok a szobámból. Egyik nap dolgom akadt, kibújtam, elkezdtem csinálni, amiért felkeltem, Janka meglepődött, hogy ott talál, és hívogatni kezdett. Én csak azt láttam, hogy kér valamit, és csak a legkézenfekvőbb megoldás jutott eszembe. Kérsz egy jutit? És már vettem is elő az apró falatok egyikét, amivel mindig tele van a zsebem. Janka rám nézett, és eltolta a kezem, nem fogadta el, amit pedig rendszeresen kér. Akkor ez valami más fontos lesz! *Merre?* – kérdeztem, és rögtön az autóhoz vezetett, amibe már éppen beült Évi. Nyilvánvaló volt, hogy azt szeretné, ha én is mennék.

Édes Janka, most nem érek rá!

Ez a „merre?” nagyon fontos közös jelünk. Séta közben, említettem már, Janka választja meg az utat, de néha elágazásoknál bizonytalan, és ha kérdezem, hogy merre, akkor határozottan választ. Kiderült, hogy nemcsak az útvonal kiválasztását lehet ezzel a kérdéssel serkenteni, hanem más megmutatható dolgot is. Egyszer Gáborral két külön autóval mentünk valahova, Janka választhatott, hogy melyikbe üljön. Habozott. Merre? Határozottan Gábor kocsiához ment, vele szeretne jönni.

Segítségkérés gyakran előfordul, ha valamelyik labda például játék közben beszorul valahova, és neki nem sikerül előszedni,

vakkant és néz rám: *Segítség!*

*Édes Janka! Most nem érek rá,
éppen rólad írok egy új könyvet*

Előfordul, hogy magyaráz valamit, és mi úgy teszünk, mintha nem értenénk, ekkor lesajnáló tekintettel különböző trükköket talál ki az információ átadására.

Egyik nap vacsora, rendes adag marhaszív, amit még sohasem evett, valamiért nem tetszett neki, fogalmam sincsen miért, mert hús. Megszagolta, majd kiment a konyhából. Jó, ha nem kell, eltesszük holnapra, de kíváncsi vagyok, valami más ételt megeszik-e. Összeszedtem egy kacsza földi maradványainak kutyák által emészthető részeiből egy adagot, mondjuk egyharmadát a rendes vacsoraadagnak, Janka elfogadta és pillanatok alatt felfalta. Rendben, nem beteg, csak nincs kedve a marhaszívhez. Persze bizonyosan éhes maradt. Este van, tévéhíradót nézünk, Janka bejön és leül velem szemben, az evés egyezményes jelét hajtogatva, ugyan Janka, most ettél, a szív meg nem kellett, hagyjál békén. Kitartó, elmegy a vacsoratál helyére, amit ugye, mi eltettünk, ott lefekszik és vakkant. Ha olyan fafejűek, hogy ebből se értik meg...

SZOCIÁLIS MEGÉRTÉS

A kommunikációs aktusok történeteiből megérthető, hogy még nem tudunk valamiféle „kutyanyelvet” leírni szabályokkal, szótárral. A kutyák ugyan már értenek és értelemszerűen alkalmaznak jeleket, de ezek használata nem hasonlít a mi beszélt nyelvhasználatunkra, nem írható le valamiféle pontos szabályrendszerrel. A kutyák megértése roppant bonyolult módon függ össze azzal a környezettel, amelyben éppen élnek. A *Segítség, kutyás lettem!* és a *Jeromos, a barátom* című előző kis kutyás könyvekben is említettem a szociális megértés fogalmát, amely alapján a kutyákkal történő kommunikációnkat magyarázni lehet. Itt egészen más szempontból fogom ezt tárgyalni, mert természetesen Janka kommunikációja is erősen a környezetébe és az életmódjába ágyazott.

Az élővilág jellegzetessége, hogy különböző alkatrészei bonyolult kölcsönhatásokban tartják egymást össze. A kölcsönhatások lehetővé teszik mindegyik elem fennmaradását, és gátolják a nagyon eltérő elemek megjelenését. Az így összekapcsolt rendszer tartós. Ilyen maga az egész bioszféra, amelynek minden kisebb része más részek hatása alatt létezik, és a kisebb részek is befolyásolják az összes többit. Ez tulajdonképpen az ökológia működési elve. A szigetbiogeográfusok sokat tanulmányozták izolált tengeri szigetek élővilágát, és arról számoltak be, hogy sokszor emelkedik ki egy-egy sziget a tengerből, például vulkáni tevékenység következtében, és eleinte teljesen alkalmatlan az élővilág megtelepedésére. Idővel azonban lehűl, eső áztatja, megjelennek rajta algák, gombák, baktériumok, és sok év alatt alkalmassá teszik a földjét magasabb rendűek megtelepedésére is. Ez utóbbiak a madarak révén folyamatosan, de sodródással is érkeznek, és lassan kiépül a növényvilág, azután állatok is megtelepsznek. Amikor a folyamat tetőzik, egy sajátos

minibioszféra alakul ki – az ökológusok „üres” ökológiai fülkének nevezik –, amelyben sokkal könnyebb felismerni a szabályozó folyamatokat, mint a nagy egészben. Az egyes állatok, növények mind funkcionális kapcsolatba kerülnek egymással, mindenki igényel valamit, táplálékot, fészekanyagot, búvóhelyet, és szolgáltat valamit, árnyat, ehető növényi vagy állati részeket, trágyát. Semmi sem vész kárba. Megfigyelhető, hogy a megtelepülő fajok jól elhatárolódnak egymástól, mindenki a maga életét éli, és ez akkor a legsikeresebb, ha kevés versenytárs van. Ebből következik, hogy egy-egy fajon belül kicsi az egyedszám. Viszont a fajok száma maximalizálódik. Ez az elrendeződés teszi lehetővé az adott terület erőforrásainak legteljesebb kihasználását. Ennek további következménye, hogy előfordul, hogy egy adott faj eltűnik, kihal, a kevés egyed miatt ez könnyebben megesik. Azonban a faj „helye” megmarad, a kialakult kis ökoszisztéma alkalmas egy, az elpusztulthoz hasonló másik befogadására, a biológusok „üres” ökológiai fülkének nevezik a lehetőséget. Sokféle igénylő érkezik, de csak az képes tartósan megmaradni, amelyik beilleszkedik a fajok funkcionális hálózatába, megtalálja a „helyet”, így alkotnak kerek, fenntartható egészet.

Ez az elv egészen más területeken is megfigyelhető. Az ember gyorsan képes jeleket tanulni, 10-15 próba alatt megtanuljuk mondjuk a számsort, amivel aktiválhatjuk a telefonunkat. Minden emlős, madár képes hasonlóra. Mi a titka akkor annak, hogy egy embergyerek körülbelül 2-3 éves korában képes egy egész nyelvet elsajátítani, sok tízezer szóval, kifejezéssel? (Egy átlagos nyelv szavainak száma a ragozott alakokkal a milliót is eléri, és a felnőttek ezt használják is.)

A magyarázat, hogy a szavakat nem csak jelként sajátítjuk el. Nemcsak azt tanuljuk meg, hogy a víz szó vizet jelent, hanem azt is, hogy köze van a gőzhöz, a nedveshez, a patakhoz, a csaphoz, a tóhoz, a hajóhoz és még sok száz egyéb szóhoz. Így alakul ki az a funkcionális hálózat, amelynek mindegyik eleme, éppúgy, mint a fajok az ökológiai rendszerben, sok másikkal kerül kapcsolatba, és

ezek együttesen sikeresen tartják meg őt a memóriában. Nem tudjuk a víz szót elfelejteni, mert akkor el kéne felejteni a csatahajót és az árvízkárosultat is. A szavakat nem elkülönült jelként, hanem hatalmas összefüggő hálózat kis részeként sajátítjuk el. A bioszféra és a nyelv eléggé különböző, de működési elveiben kifejezetten hasonló rendszert alkot. Ha valaki elgondolkodik ezen, könnyen világossá válik számára, hogy mi is az a szociális megértés, amellyel részben a saját, főként pedig a kutyák gondolkodását, jeltanulását, szóértését magyarázhatjuk.

Janka a mi családukban él, kitűnő memóriája van, nagyon kíváncsi, meg akad néhány ösztönös vonzódása; hozzánk, a táplálékhoz, bizonyos cselekvésekhez, például a sétához. Amióta megszületett, ezek a dolgok léteznek és váltakoznak körülötte valamilyen ritmussal. Reggel szokásosan sétálni mentünk, és ha előtte a dolgát tiltott helyen végezte, megdorgáltuk, kitettük az ajtón. Ha ezt el akarta kerülni, alkalmazkodnia kellett ehhez a rítushoz. Sok egyéb cselekvéssor is adódott, ismétlődésükkel rítusokká váltak, tudja, mikor kezdődik valami, és azt is, mire alkalmas. Enni tőlünk kap, tehát azt kell figyelnie, mely események serkentenek minket az ennivaló kiosztására, ezeket megtanulja, és megint csak alkalmazkodik hozzá. Képes megjósolni, hogy mikor lesz vacsora a táljában. Ez a jóslás nem abszolút pontos, de eléggé megbízható, és ha kudarcot vall, akkor gondolkodnia kell azon, hogy mivel lehet a vacsora megjelenését előidézni. Janka kiváló a jóslásokban, és ezek képezik a szociális megértésének alapjait.

Egyszerű példával kezdem. Janka csupán három hónapos volt, és amikor mentünk valahova, általában az autó hátsó ülésén feküdt, Éva és én elöl ültünk. A napló tanúbizonysága szerint egyszer én is hátra akartam menni, kinyitottam az ajtót, ott feküdt Janka, de amint meglátta, hogy oda be akarok ülni, azonnal arrébb húzódott, helyet csinált nekem. Ez nagyon jó példája a szociális megértésnek, el tudja képzelni, hogy nekem hely kell, és azonnal szolgáltatja.

Egy komplikáltabb példa. Egyik nap hatalmas birkacsonton

rágódott egész délután, és amikor elindultunk sétálni, azt is hozta magával. A folyosóajtónál hosszan beszéltem hozzá, mondtam elmegyünk, a csont itt marad, és ha visszajöttünk, megint rághatja. Soká tartott, de valahogy megértette, letette a csontot az ajtó sarkánál, és mentünk. Egy óra múlva izgatottan rontott ki a liftből, és kereste az otthagyt vacakot. Ilyen viselkedéshez nemcsak jó memória, hanem bizalom is szükséges, tehát annak feltételezése, hogy tényleg visszakapja. Egész addigi élettörténete beleszól az ilyen döntésekbe. Ha nem „vertük át” különösen gyakran, ha mindig tőlünk kapja az ennivalót, és még sohasem vettük el, akkor megbízhat bennünk, és ennek megfelelően a hosszú rábeszélés után szót fogad.

Ha az ember gondosan feltérképezi a szociális megértés eseteit, nemcsak arról kaphat képet, hogy a mi emberi tevékenységünkől mit ért meg Janka, hanem arról is, hogy az ő saját világát hogyan képzei el, és mit gondol arról, hogyan kéne azt elrendezni.

Először arra hozok példákat, hogy a mi világunkból mit ért meg. A naplóból idézek:

Fura dolog történt a minap. Vártuk egy barátunkat vacsorára, és mivel délután nem aludtam, vacsorakészítés közben lefeküdtem, és megkértem Évit, hogy 18:40-kor keltsen. 18:40-kor jött Janka, arcomhoz dugta az orrát, megnyalt, bökdösött. Az órára néztem és felkeltem, megyek ki, kérdezem Évát, küldted-e Jankát? Ő nem. Nem tudom, vajon miért jött pontosan. Másnap Évi elmélete az volt, hogy éppen készítette a kávé...

Nem is rossz ötlet.

Ebben az esetben az az érdekes, hogy bár Jankának semmi érdeke nincs az éppen folyó történésekben, de valahogy kiszimatolta, mi lesz, minek kéne történnie, és kicsit segítette az események bekövetkezését. Hasonló tulajdonságokat Bukfencnél, és különösen Jeromosnál is megfigyelhettem. Alig voltak nálunk egy-két hete, már figyeltek a telefoncsörgésre, és ha nem reagáltam, akkor figyelmeztetően vakkantottak. Ez különösen Nógrádon volt hasznos szokásuk, mert ott a telefon csengését a

kert végében nem lehetett hallani, de ők mindig szóltak. Már említettem, hogy ez a hasznos viselkedés Jankánál is megvan.

Janka néha jelzett olyan dolgot is, ami csak nekünk volt fontos. Még féléves kora körül történt, hogy valamiért elfelejtettük esti pisilésre levinni, nyolckor a folyosón elvégezte, és egy hangos hívójellel szólított, ott feküdt fél méterre a nagy tócsától. Nem akkor hívott, amikor kellett volna, csak jelezte az általunk fontosnak ítélt esemény bekövetkezését.

Leggyakoribbak természetesen a kérések, ha valamire szüksége van, azt ügyesen jelzi, a kívánságok listája nem túl nagy, de minden tétel fontos.

Például egyszer Évi szobájában bökdöste az ágyon heverő nadrágját, és amikor Évi kérdezte, hogy le akar-e menni, rohant az előszobába. Levitte. Ritkán fordul elő, hogy soron kívül kell dolgát végeznie, de valamiképpen mindig megoldja.

Néha egészen meglepő módon közli óhajait. Pesten mindig ki akart menni a folyosóra, ahol megfigyelhette a ház lakóinak életét, de legfőképp a galambokat, és rendszerint jóval hidegebb is volt ott. Hosszabb nógrádi élet után hazamentünk. Janka jelezte, hogy ki szeretne menni a folyosóra, kerestem neki egy pokrócot, legyen mire feküdni. Két perc múlva vakkantott, kimentem megnézni, azonnal bejött és belefeküdt a műanyag bödönébe, amiben aludni is szokott, de nem helyezkedett el, és sürgetően nézett. Megértettem. *Akarod, hogy kitegyem?* – kérdeztem. Azonnal felállt, kiraktam a bödönt, és ő boldogan mászott bele.

Két kívánsága nem teljesült, az, hogy velünk és a miénkből egyen, ezt már említettem. Nagy nehezen rábeszéljük, és még most, hatéves korában is az a megoldás, hogy ugyan megeszi külön a vacsoráját, de utána végigasszisztálja a miénket, vakkantgatva az apró falatokért.

A másik megoldatlan kívánsága, amin sokat alkudozunk vele, a következő. Vacsora után előbb-utóbb leülünk tévéhíradót, esetleg érdekes filmet nézni. Janka ezt mérhetetlenül utálja. Egyszer odafeküdt az asztal alá és hívott játszani, egészen bonyolult hangokkal, dallamokkal, gügyögéssel, vakkantásokkal, végül abba kellett hagyni a tévénezést, és negyedórát vadul játszani. Egyszer

még pontos lelkiállapotára is engedett következtetni. Odajött, kedveskedett, labdát hozott, néztük tovább a híradót, erre dühösen az erkélyre kéredzkedett. Végül felült a foteljébe. Én megsimogattam, viszonzásul felhúzta az ínyét és vicsorgott. Ilyet még nem csinált, és később is ritkán, de eléggé egyértelmű. Megsértődött.

Egy rejtettebb probléma, hogy mi úgy gondoljuk, ő kétségbeesett kutya, és Évinek is, nekem is egyforma engedelmességgel tartozik. Ő nem így gondolja, és időnként ezt ki is fejt. Egy nógrádi naplóbejegyzés szerint Évi hívta a délutáni sétára, de nem akart menni, eljött az én szobámhoz és ott nyiszogott, olyan hívósakat, és csak akkor indult el Évivel, amikor közöltem, nem megyek, nem érek rá.

Néha alaposan ki is használja a két gazda közötti különbségeket. Egyik este Évitől kérte a vacsoráját, mert úgy ítélte, mi még soká fogunk hozzá a mienkéhez. Én a komputernél dolgoztam egy másik szobában, Évi a „saját tempójával” készült az egyébként már összekészített tál melegítésére. Janka türelmetlen volt, mint mindig, bejött, körüludvarolt engem, a száját nyalogatta és kérte, hogy segítsek. Kimentem, megmelegítettem a vacsoráját, odaadtam. Évi persze felháborodott, én visszaültem, és amikor a kiskutya végzett, bejött és megint körüludvarolva megköszönte.

Ügyesen építgeti a személyes kapcsolatokat. Egyik nap az autóban kivételesen előre ültem, noha Janka mellett hátul szoktam ülni, de valamiért megálltunk, kiszálltam és hátramentem mellé. Nagyon megörült, puszilgatott és a mellső lábaival simogatott, Évi fel volt háborodva.

Ha kettesben vannak, Évire támaszkodik, mert úgy gondolja, elkél a segítség. Nógrádon elmentek sétálni egyszer, és Janka szabadon volt, póráz nélkül, amikor a mezőszéli erdőből valami hangos, gyanús gépzajt hallottak, Janka visszaszaladt Évihez, megbökte a pórázt, és várakozóan leült Évi lábára. Ő rátette, és Janka azonnal megindult a zajjal ellenkező irányba. Mindig mondom, a póráz a kapcsolat és az erő jele.

Nem csak velünk kommunikál. Nógrádon voltunk, délután jött Martin barátunk, akinek aranyos törpe pincse van, Zserbó,

negyedakkora sincs, mint Janka, kan, és nagyon szeretnek együtt játszani. Janka mindig megkülönböztetett figyelemben részesíti a kan kutyákat – és a férfi vendégeket ha találkozunk velük. A szukákat általában utálja. Szóval jött Martin, de kiskutya nélkül. Janka elé állt és elkezdte hangosan ugatni, Martin szabadkozott, ne haragudj Janka, most nem tudtam Zserbót hozni, erre elhallgatott. Feltehetőleg megértette, mint ahogyan Martin is.

Sokszor magyarázza el, ha valamivel nem ért egyet. Már említettem, hogy egyszer Jeromos, kölyökkorában nem volt hajlandó hozni a pórázt, inkább nem jött le sétára. Bukfenc ekkor megunta a kéregetésemet és ő hozta Jeromos pórázát. Janka is utál feladatokat teljesíteni, ez eléggé egyértelmű, de néha a család egész aktivitását ellenzi. Egy naplóbejegyzés Nógrádról szól, ahol éppen befejeztük dolgainkat egy kellemes tavaszi délután, és úgy gondoltuk, hazamegyünk. Bezártunk, kinyitottam a kaput, Janka elrohant az indulással ellenkező irányba, kiabáltam, megyünk haza. Visszafordult és jó húsz méterre megállt, nem mozdult, hiába hívtam. Kinyitottam az autó ajtaját, hívtam. Végre hozzám szaladt, elé állt, majd hanyatt feküdt. Csak hosszas simogatásra, kérlelésre ugrott be a kocsiba.

Utálok az idegen szukákat

A sokféle szociális megértéssel kapcsolatos példából azt a téves következtetést vonhatják le az olvasók, hogy Janka nevelhetetlen,

makacs személyiség, miért is tart valaki ilyen kutyát. Elmondok ezért, mintegy ellensúlyképpen egy sikeres tanítási történetet, ami korán kezdődött, de eredményeit még ma is élvezzük, és voltaképpen ez is a szociális megértés fontos példája.

A Jeromos-könyvben is beszámoltam a „csináld, amit én” műveletről, játékról, amit Jeromos a tanszéki kutyák között elsőként tanult meg, és nagyon sikeresen művelte. Az új olvasók kedvéért, ez egy olyan feladat, amelyben a gazda a kutya elé áll, és mutat valamilyen egyszerűbb viselkedési mintázatot, például megfordul a saját tengelye körül, azután azt az utasítást adja a kutyának, hogy „csináld, amit én”, és ha sikerül, kap egy apró jutifalatot. A kutyák legtöbbször néhány nap alatt képesek az utánzófeladatot megtanulni, és idővel teljesen új, még nem látott mozgást is végrehajtanak. Figyelni kell arra, hogy csak olyan feladatot adjunk, amit képesek is végrehajtani. A kutyák a funkció alapján utánoznak. Ha egy rongyot dobunk egy vödörbe, akkor a kutya a rongyot természetesen a szájával fogja odatenni, ez megfelel a funkciónak és elfogadható, hiszen a lábával nem képes megragadni.

Janka akkor találkozott a feladattal úgy egyéves kora körül, amikor Évinek sok engedelmisségi vitája volt vele, és minden kutyaszakértő azt állította, hogy Janka rosszul van nevelve, fegyelemre kell szoktatni és meghatározott, apró feladatok megoldására ösztökélni.

Az előzőkben már említett fiatalember néhány alkalommal tanította Évit és Jankát arra, hogyan üljön Janka a lakás meghatározott pontján jó sokáig, azután szépen lassan miként oldjon meg nagyon egyszerű feladatokat. Egészen finoman célzott arra, hogy meglehetősen buta kutyánk van, és valószínűleg mi sem vagyunk túlságosan okosak.

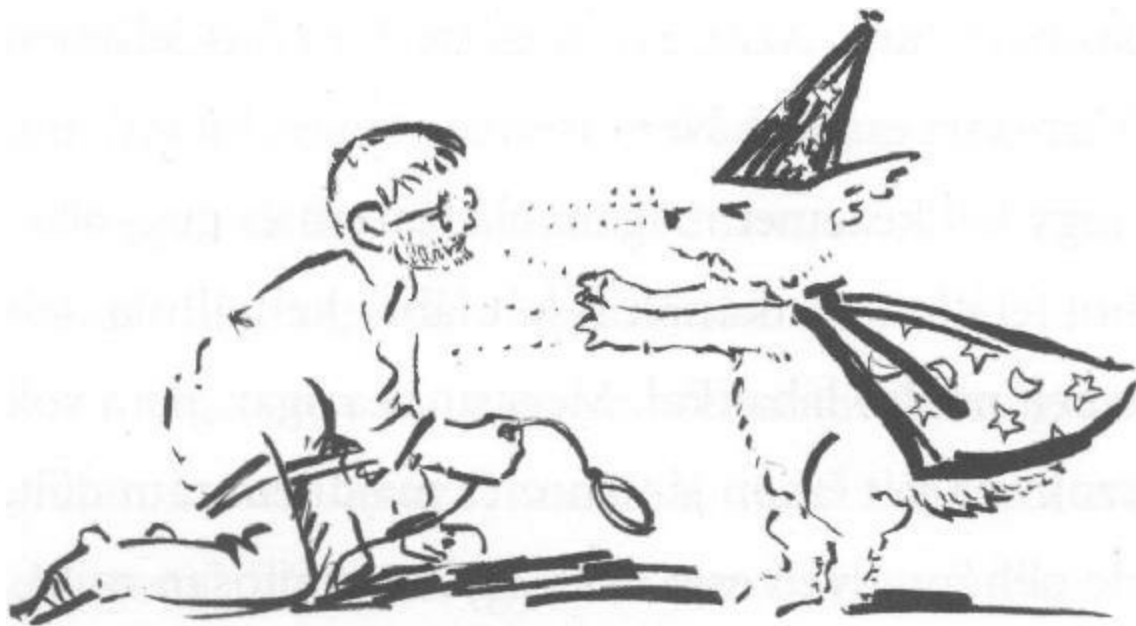
Én azt láttam, hogy nem Janka tanulóképességével vagy a feladatok bonyolultságával van baj, hanem azzal, hogy hamar megunja őket, és nem hajlandó csinálni. Ezért szépen csendben, a kutyaszakértő úr távozása után elkezdtem Jankát a „csináld, amit én”-re tanítani.

„Csináld, amit én”

Kiderült, hogy az érdekes, új feladatok érdeklik őt, és szívesen, tettere készen foglalkozik velük. Szokatlanul gyorsan megtanulta a tengely körüli forgást utánozni, valamilyen játékot az adott helyre helyezni, felugrani valahova és hasonló.

A feladat akkor eredményes, ha teljesen új mozdulatokat is hajlandó a kutya végrehajtani. Ilyen volt az, hogy nem az én saját tengelyem körül forogtam, hanem Janka tengelye körül, azaz

...és jutifalatot is!

nyugton kellett ülnie, és én körbejártam. Azonnal megértett, és ő is lelkesen körbejárt engem. Nem is olyan régen kitaláltam, hogy két kezemet magam elé teszem és guggolásból felállok, Jankának is két lábra kell állnia, felemelt mellső lábakkal. Megcsinálta, igaz, nem volt szokva a két lábon járáshoz és majdnem rám dőlt, de néhány ilyen eset után rájött, pontosan mit is kell tenni, és igyekszik egyensúlyozni, némi sikerrel. A feladatok végrehajtását apró jutifalatok követik. Janka, miként a többi kutya is, szereti az utánzási feladatokat megoldani, és vacsora után minduntalan odajön hozzám, megáll és néz merően (gondolom, azt hiszi, olvasok a gondolataiban), én persze úgy teszek, mintha nem érteném, akkor hatékonyabb eszközökhöz folyamodik, vakkant, fejével is a nagyobb szoba felé int, ahol a gyakorlatokat végezzük. Ilyenkor feladom, és utánozzuk egymást.

Mostanában kiegészítettem ezeket a gyakorlatokat néhány utasítással, mint feküdj, fordulj hanyatt, vidd ezt a játékot Évinek, hozd vissza és hasonlók. Szívesen csinálja, de a legnagyobb élvezet az, amikor a végén egy kutyajátékot felmutatok, megszagoltatom vele, és azt mondom, „Janka marad, ezt eldugom”. Eldugom egy másik szobában. A jöhetsz hívószóra jön, és keresi nagyon lelkesen. Még nem volt, hogy ne találta volna meg, pedig a szobában roppant sokféle rejtekhely van, de Janka

nagyon alapos. Évi meséli, hogy nagyon figyel az eldugós szobából jövő hangokat, spekulál, hogy hova megyek, hol állok ott meg, figyel a szagokra is, mert ha a dugiholmit végighúzom egy útvonalon, akkor először azt járja végig, támaszkodik a memóriájára is, ha nem találja a tárgyat, végignézi a korábbi rejtekhelyeket. Lényeg az, hogy nem ragad le egyetlen keresési módnál, és mindig eredményes.

Senki ne gondolja, hogy a „csináld, amit én” feladat valami nehéz, felesleges, az élettől elrugaszkodott műtermék. Először is a kutyák nagyon szeretik, jó kapcsolatot épít ki a gazdával és még más feladatok megtanulásában is segít, mint azt kutyakiképző ismerőseim állítják. Egyszer kaptam egy rövid videót, talán a Facebookról töltötték le, és tökéletesen igazolta az utánzás fontosságát. A jelenetben egy hat-nyolc hetes kiskutya álldogál egy magas szobai lépcsősor tetején, és a gazdája igyekszik rábeszélni, veselkedjen neki és jöjjön le. A kiskutya egyszer lelép, de azonnal vissza is húzza a lábát, szörnyen meredeknek ítéli a lépcsőt, és amúgy kiskutya módra határozottan, mérgesen, vakkantva, nemtetszésének még egy morgással is hangot adva, el akar menni. Ekkor a gazda, nagyon értelmes vagy olvasott valaki lehet, visszahívja, felmegy hozzá, és szépen lassan elkezd mutatni, hogy az ember leteszi egyik kezét, másik kezét, te érts rajta mancsot, és megoldható a feladat. Miközben a gazda csinálja, a kiskutya is meggondolja magát és elkezd utánozni, egyik láb, másik, hupp, megvan az első lépcső. Ekkora termettel nagy feladat! Jön a következő, a gazda megint jó példával jár elől, letről a gazdasszony biztatása is hallatszik, kiskutya figyel, próbálkozik, és sikeres a második, majd a többi lépcső. Leér, nagyon nagy dicséretet kap. Ez a jelentősége a felnőttek, gazdák utánzásának, segít a kutyaembernek a bonyolult világban eligazodni. Ezért csinálják szívesen.

Jancsi barátommal megfigyeltük, hogy a kutyáink, Buborék és Janka, akikkel gyakran sétálunk együtt, sokszor utánozzák egymást is. Buborék megfigyelte, hogy tőlem úgy lehet a legkönnyebben jutifalatot kapni, ha a két lábam közé áll és felfele pislog. Néhány megfigyelés után alkalmazni kezdte ezt a számára

új szokást, eredményesen, bár csak nálam működik, Jancsinál rend van, és nem etetik összevissza a kutyát. Egy-két próba sikertelensége megtanította Buborékat arra, hogy a kérés eme különös formája csak nálam eredményes. Több ilyen apró művelet van, amit egymástól tanultak, és Buborék még azt is számontartja, hogy mi az, amit Jankának nem szabad. Erdei séta közben elkóborolnak, és ha Janka rövid időre eltűnik, amikor visszajön, megintem a fegyelmezetlenségért, persze csak szóban, de Buborék ilyenkor szabályosan rátámad, és jól megcibálja a rendetlenkedésért, amit Janka bűnbánóan elvisel.

Nemrégiben fedeztük fel Janka különleges készségét az együttműködésre. A mindennapi életben ritkán adódnak közös feladatok, de az idei nyáron a házunkat körülvevő nagy kertből bekíváncozott hozzánk egy egér, noha mi nem kívántuk őt.

Közeledésének jeleit apró, fekete hurkácskák formájában sokfelé letette, de ez Éviből csak ellenszenvet váltott ki, határozott lépéseket is tett az egér távozása érdekében. A lépések egyike kumarin-tartalmú pasztillákban jelent meg, másik pedig egy igazi egérfogóban, amit Gyuri barátunktól, a gazdabolt tulajdonosától kaptunk, aki mellesleg arról nevezetes, hogy nála a legkülönbözőbb magoktól, permetezőszerektől, kerti eszközöktől kezdve minden, ami kertben szükséges, beleértve az egérlefejező készüléket is, kapható. Felajzottuk a készüléket, hogy az egér lássa, komoly a helyzet, de volt annyi esze, hogy nem kívánt a technika e vívmányával élni. Csak az apró fekete rudacska szaporodtak tovább a lakásunk különböző részein, főleg a könyvtárszobában. Világossá vált, hogy egy olvasott egérrel állunk szemben.

Időnként elhúztunk egy-két bútort az egeret keresve, de eredménytelenül, lehet, hogy akkor éppen a másik szobában volt dolga. Mégis eljött a megoldás napja. Egyik este Janka megállt a DVD-lemezekkel telezsúfolt egyik szekrény előtt, és figyelmesen hallgatózni kezdett, Évi vette észre. Janka hall valamit! Én készségesen félrehúztam a nehéz bútort, és megtörtént a második típusú találkozás, az egér kibújt, és röhögve a jóval nehezebb, sokféle szerkezettel megterhelt és kábelek tömegével álcázott

tévépolcunk alá szaladt. Janka erre felvillanyozódott, itt egy mozgó, megfogható valami van, és lelkesen sietett a segítségemre. Az első aggodalmam az volt, ismerve a mozgó állatok iránti lelkesedését, mi lesz, ha itt önállóan, és a berendezésekre tekintet nélkül vadászni kezd. De félelmem teljesen feleslegesnek bizonyult, Janka minden utasításomnak – állj meg, várj, oda, menj a másik oldalra, menjél körbe – szófogadóan engedelmeskedett, és amikor a bútorok húzogatóásával sikerült az egeret a közelébe terelni, villámgyorsan elkapta és az örök egérmezőkre küldte a kellemetlen vendéget. Nagyon megdicsértük. Nem gondoltam volna, hogy az én önálló, mindig a saját feje után járó kutyám a komplikált közös feladatban ilyen kitűnően képes részt venni. Ez is szociális megértés.

A különböző fejezetek apró eseményeiből remélem kirajzolódott egy kutya, konkrétan Janka szociális világa, és az a biztonság, ahogy ebben eligazodik, kapcsolatokat alakít ki, és igyekszik ezt a világot valamennyire a saját ízlésének megfelelően formálni.

Hasonlóan az emberhez, akinek a szociális világa sokkal-sokkal összetettebb, és nemcsak a családi, közösségi terekre terjed ki, hanem a sok embert, absztrakt eszméket, összetett hiedelmeket tartalmazó geovilágra is, amely nemcsak az egyéni sorsokat befolyásolja, hanem, lassan rájövünk, az egész emberiség, az egész bioszféra sorsát is. Ebben az ember hatékonyabb szereplő, több mint hússzor akkora aggyal rendelkezik, mint a kutya, és remélhetőleg nemcsak tanulmányozni, de megvédeni is képes lesz az élővilágot.

Megjegyzések

[← 1]

Egyszer egy újságíró azt kérdezte tőlem, hogy szerintem mikor fognak a kutyák beszélni. Humoros választ kívántam adni; ötven év múlva. Azóta úton-útfélen kérdezik tőlem, hogy hogyan halad a dolog. Hát sajnos lassan, ebben a fejezetben megérthetik, miért. Ennek ellenére azt gondolom, a molekuláris genetika szédítő előrehaladása hamarosan biztosítja azokat az eszközöket, amelyek segítségével a kutyák valami egyszerűbb nyelvet nemcsak megérteni, hanem beszélni is fognak. Lehet, hogy az ötven év nem is túlzás.

TARTALOM

ELŐSZÓ

JEROMOSTÓL JANKÁIG

JANKA A MI KUTYÁNK

JANKA KÍVÁNCSI

JANKA ÉRZELMEI

BESZÉLGETEK JANKÁVAL

SZOCIÁLIS MEGÉRTÉS

© Csányi Vilmos, 2019
Illusztrációk © László Bandy, 2019
Az első és a hátsó borító fotóit Csányi Vilmos
szíves engedélyével közöljük.